ARCHIWA, BIBLIOTEKI
I MUZEA KOŚCIELNE 125 (2025)

CC BY NC SA

https://doi.org/10.31743/abmk.18687

S. MONIKA KUPCZEWSKA SŁNSJ* – LUBLIN

DZIAŁALNOŚĆ ZGROMADZENIA SŁUŻEBNIC NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO NA KIELECKIEJ KARCZÓWCE W LATACH 1918-1972

THE ACTIVITIES OF THE CONGREGATION OF THE SISTER SERVANTS OF THE SACRED HEART OF JESUS IN KARCZÓWKA, KIELCE (1918–1972)

Abstract

This article explores the circumstances surrounding the arrival of the Congregation of the Sister Servants of the Sacred Heart of Jesus – founded in 1894 by Bishop Józef Sebastian Pelczar – in the Karczówka district of Kielce, and examines the sisters' activities between 1918 and 1972. The article discusses their educational, caregiving, and publishing work, the latter conducted through the St Joseph Printing House established in Karczówka. It also explores how the Printing House contributed to the implementation of the congregation's charism amid evolving political and social contexts. The source material for this study comprises previously unpublished archival documents preserved in the Main Archives of the Congregation of the Sister Servants of the Sacred Heart of Jesus in Kraków, the Diocesan Archives in Kielce, and the Archives of Modern Records in Warsaw. The study is supplemented by a reconstructed register of sisters who served in Karczówka during the convent's operation, as well as a list of books prepared and printed by them.

Keywords: Kielce; Karczówka; Congregation of the Sister Servants of the Sacred Heart of Jesus; Sisters of the Sacred Heart; nursery; St Joseph Printing House

Translated by Marek Robak-Sobolewski

[1] S. Monika Kupczewska SłNSJ – dr historii, adiunkt, Ośrodek Badań nad Geografią Historyczną Kościoła w Polsce, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: monika.kupczewska@kul.pl
https://orcid.org/0000-0003-2346-8821

Streszczenie

Artykuł przedstawia okoliczności przybycia Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, założonego w 1894 roku przez bp. Józefa Sebastiana Pelczara, do Kielc, na Karczówkę oraz działalność sióstr w latach 1918-1972, obejmującą pracę wychowawczo-opiekuńczą i wydawniczą, realizowaną w ramach założonej na Karczówce Drukarni św. Józefa. Podejmuje także próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób działalność Drukarni św. Józefa wpłynęła na realizację charyzmatu zgromadzenia w kontekście zmieniających się realiów polityczno-społecznych. Bazę źródłową artykułu stanowią dotychczas nieudostępniane dokumenty archiwalne zdeponowane w Archiwum Głównym Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie, Archiwum Diecezjalnym w Kielcach oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Całość uzupełnia odtworzony wykaz sióstr posługujących na Karczówce w okresie działalności tego domu zakonnego oraz spis przygotowanych i wydrukowanych przez nie publikacji książkowych.

Słowa kluczowe: Kielce; Karczówka; Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego; sercanki; ochronka; Drukarnia św. Józefa

*****

Wstęp

Dzieje życia zakonnego na ziemiach polskich w XIX i na początku XX wieku kształtowały się odmiennie w zależności od zaboru. Podczas gdy w zaborze rosyjskim i pruskim zakony doświadczały kasat, prześladowań oraz prób sekularyzacji[1], w autonomicznej Galicji miało miejsce ożywienie zarówno dawnych, jak i nowych form życia konsekrowanego. Tradycyjne klasztory klauzurowe, dotąd funkcjonujące w izolacji od świata zewnętrznego, pod wpływem reform józefińskich, aby zachować możliwość dalszego istnienia, podejmowały działalność społeczną, szczególnie w sferze wychowawczej i charytatywnej[2]. Z kolei nowe wspólnoty zakonne, odpowiadając na potrzeby czasu, w którym przyszło żyć ich członkom, aktywnie angażowały się w rozwiazywanie problemów, z którymi mierzyło się ówczesne społeczeństwo. Jedną z nich było Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, założone w 1894 roku przez bp. Józefa Sebastiana Pelczara[3].

[1] Kasaty w zaborze rosyjskim w latach 1832 i 1864-1866 były konsekwencją antypolskiej polityki władz rosyjskich, które dążyły do osłabienia wpływów Kościoła katolickiego i polskiego społeczeństwa. Kasaty zaś z drugiej połowy XIX wieku, szczególnie w zaborze rosyjskim i pruskim, miały podłoże polityczno-narodowościowe. Por. A. Mirek, *Atlas żeńskiego ruchu zakonnego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, Lublin 2007, s. 18-19; P.P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984, s. 125-131.

[2] J. Myszor, *Życie zakonne w koncepcjach politycznych od XVIII do końca XX wieku*, w: *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012, s. 15-16.

[3] Józef Sebastian Pelczar (1842-1924), kapłan diec. przemyskiej, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1977-1899, rektor UJ 1882/1883, biskup przemyski 1899-1924, założyciel Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (15 IV 1894). Beatyfikowany 2 czerwca 1991 roku i kanonizowany 18 maja 2003 roku. Por. J.M. Kupczewska, *Biskupa Józefa Sebastiana*

Charyzmat zgromadzenia, skupiający się na duchowej i społecznej formacji kobiet oraz niesieniu pomocy potrzebującym[4], znalazł odzwierciedlenie w działalności sióstr sercanek na kieleckiej Karczówce – wzgórzu o bogatej historii religijnej i społecznej, które stało się ważnym ośrodkiem ich działalności w latach 1918-1972.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i analiza pracy sióstr sercanek na Karczówce, ze szczególnym uwzględnieniem dwóch głównych obszarów ich zaangażowania – wychowawczego (w tym prowadzenie przedszkola) oraz wydawniczego (działalność Drukarni św. Józefa). Podjęta zostanie również próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób ich aktywność wpisywała się w realizację charyzmatu zgromadzenia w kontekście zmieniających się uwarunkowań społeczno-politycznych.

Podstawę źródłową opracowania stanowią niepublikowane materiały z Archiwum Głównego Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie, Archiwum Diecezjalnego w Kielcach oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Uzupełnieniem kwerendy są kroniki, akta personalne, katalogi biblioteczne oraz dokumentacja administracyjna zgromadzenia. Zastosowano metodę historyczno-analityczną, obejmującą zarówno rekonstrukcję funkcjonowania wspólnoty, jak i interpretację jej roli w lokalnym oraz kościelnym kontekście.

Geneza przybycia sióstr sercanek na Karczówkę

W początkowym okresie swej działalności Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego posiadało domy zakonne głównie na terenie Galicji – w Krakowie, Lwowie i Zakopanem. Po objęciu w 1899 roku diecezji przemyskiej przez bp. J.S. Pelczara sieć placówek zgromadzenia zaczęła się rozszerzać o kolejne miejscowości, m.in. Przemyśl, Krosno, Jaśliska, Korczynę, a od 1905 roku również o diecezję tarnowską, w której siostry rozpoczęły pracę m.in. w seminarium duchownym w Tarnowie oraz Błoniu koło Tarnowa. Z analizy zachowanej korespondencji założyciela z przełożonymi zgromadzenia wynika, że początkowo preferowano rozwój wyłącznie w granicach zaboru austriackiego, co miało sprzyjać zachowaniu jedności wspólnoty. Jednak wraz z upływem czasu, na skutek zmian politycznych i wzrostu liczebnego zgromadzenia, zaczęto zakładać domy także poza Galicją.

Na załączonej mapie (ryc. 1) przedstawiono lokalizację domów zakonnych erygowanych w pierwszym trzydziestoleciu istnienia zgromadzenia, czyli w okresie życia i działalności bp. Pelczara, który nie tylko troszczył się o nie od strony prawnej, ale też kształtował charakter powołanej przez siebie rodziny zakonnej.

Zapoczątkowana w 1918 roku placówka w Kielcach, na Karczówce, której historia jest tematem niniejszego artykułu, wydaje się reprezentatywnym przykładem wyżej zarysowanego procesu. W kronice kieleckiego domu zakonnego siostry uwieczniły pierwsze chwile swej obecności na ziemi świętokrzyskiej następującym wpisem:

Pelczara „Mój życiorys”, w: *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842-1924): rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś, J. Wołczański, Kraków 2005, s. 21-204.

[4] J.M. Nedza, *Zgromadzenie Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (1894-1939)*, „Nasza Przeszłość”, 41 (1974) s. 141.

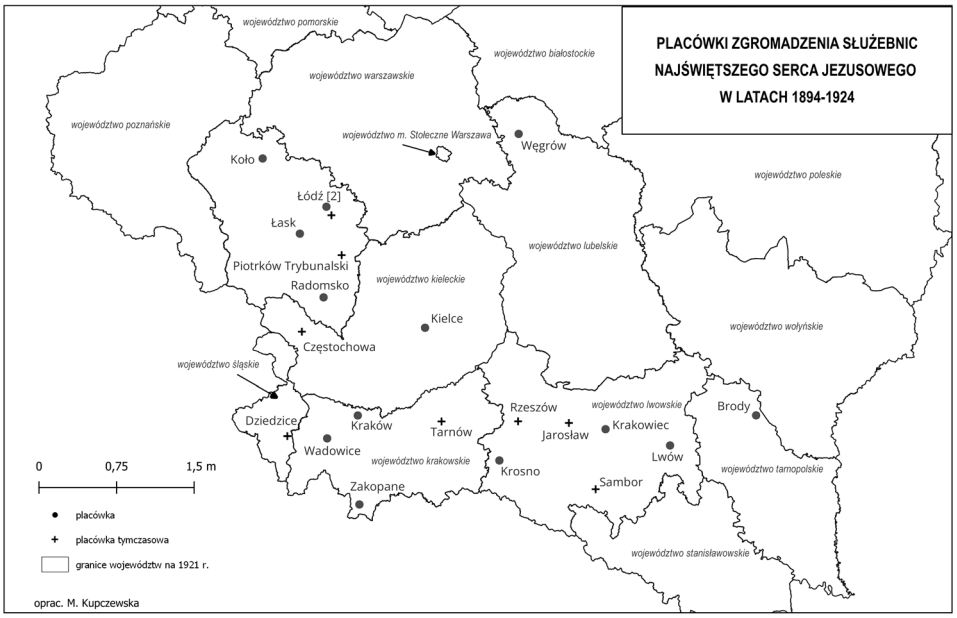

Ryc. 1. Placówki Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w latach 1894-1924, źródło: AGSłNSJ, Historya Zgromadzenia Służebnic Serca Jezusowego od 1894 [do 1924], sygn. D-H-K 1/1, s. 1-199; J.M. Nedza, *Wykaz domów Zgromadzenia SS. Służebnic NSJ (1894-1939)*, „Nasza Przeszłość", 41 (1974) s. 237-243

Siostra przełożona Brygida Kordas[5] z s. Marią[6] objęły Karczówkę dnia 14 sierpnia 1918 r. Klucze od kościoła i klasztoru oddał siostrom mieszkający tutaj stróż Gryzmołowicz[7]. Równocześnie z siostrami przybył naznaczony przez

[5] Brygida Katarzyna Kordas (1885-1961), sercanka. W Zgromadzeniu SłNSJ od 6 VI 1905 roku, pierwszą profesję złożyła 29 VI 1907, a wieczystą 9 VII 1918. Archiwum Główne Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie (dalej: AGSłNSJ), Akta personalne (dalej: A.Pers.), sygn. 322, Akta personalne s. Gerardy Teresy Berendt. Na Karczówce pracowała w latach 1918-1922, 1932-1942, 1949-1951, 1954-1957. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 96, Akta personalne s. Brygidy Katarzyny Kordas; L.Z. Karmowska, *Siostra Brygida Katarzyna Kordas*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1944-1963)*, t. II/2, red. L.Z. Karmowska,, Krynica-Kraków 1989, s. 434-441.

[6] Z innego źródła proweniencji zakonnej, tj. z Kroniki Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego na Karczówce, wiadomo, że była to jedna z sióstr zwanych w zgromadzeniu pomocnicami (pomocnice, inaczej zwane siostrami stowarzyszonymi, nie składały ślubów zakonnych jak członkinie zgromadzenia, ale żyły duchowością wspólnoty sercańskiej). W zgromadzeniu zachował się spis pomocnic za lata 1900-1918, jednak na jego podstawie nie udało się ustalić nazwiska siostry Marii, a dokument podaje wyłącznie jej imię. Por. AGSłNSJ, Kronika domu zakonnego Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego w Kielcach-Karczówce (1918-1972), sygn. D-H-K 34 (dalej: Kronika), s. 6.

[7] Osoba niezidentyfikowana.

> J.E. ks. bp. Augustyna Łosińskiego[8], kapelan, ks. Tadeusz Borzęcki[9], prefekt szkoły im. [Stanisława – M.K.] Konarskiego w Kielcach[10].

Zanim to jednak nastąpiło, założyciel i przełożona generalna zgromadzenia m. Ignacja Marta Weiss[11] chcieli zebrać jak najwięcej informacji na temat tego miejsca i panujących w nim warunków[12]. Z kroniki wspólnoty na Karczówce w Kielcach wiadomo, że pierwsze rozmowy o sprowadzeniu sercanek rozpoczęły się w czerwcu 1918 roku. Kronikarka z Kielc napisała:

> W pierwszych dniach czerwca [1918 roku – M.K.] Przewielebny Ksiądz Oficjał Czerkiewicz[13] i Ksiądz Kanonik Bożek[14] proboszcz kościoła św. Krzyża w Kielcach, byli w Krakowie u Matki Generalnej z propozycją by Matka Generalna założyła szkołę gospodarstwa wiejskiego. Na ten cel J.E. Ks. Biskup Łosiński chce darować Zgromadzeniu Karczówkę, klasztor pobernardyński, który jest

---

[8] Augustyn Łosiński (1867-1937), biskup kielecki w latach 1910-1937. Absolwent Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie przyjął święcenia kapłańskie w 1892 roku. Ojciec duchowny i rektor seminarium, a następnie kanonik kapituły katedralnej w Petersburgu. Filantrop i protektor szkolnictwa katolickiego oraz działalności wydawniczej. Jako biskup kielecki ustanowił nowy podział administracyjny diecezji, erygował wiele nowych parafii, w 1924 roku reaktywował kolegiatę w Wiślicy. W 1927 roku przeprowadził w Kielcach I Synod Diecezjalny, a także zainicjował Muzeum Diecezjalne i założył „Przegląd Diecezjalny". Por. *Bishop Augustyn Łosiński*, https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/blosin.html (dostęp: 19.01.2025); A.L. Szafrański, *Augustyn Łosiński, biskup kielecki (1910-1937) w świetle listów pasterskich, opinii i faktów*, „Nasza Przeszłość", 59 (1983) s. 215-240.

[9] Tadeusz Borzęcki (1892-1931), kapłan diec. kieleckiej (od 1917), kapelan kaplicy pw. św. Karola Boromeusza na Karczówce. W 1919 roku wstąpił do Wojska Polskiego, gdzie od 1920 roku był kapelanem 37. Pułku Piechoty. Około 1924 roku porzucił kapłaństwo. Por. W.K. Cygan, *Borzęcki Tadeusz (1892 – po 1924)*, https://ordynariat.wp.mil.pl/slownik-kapelanowkapelani-1919-1920/kapelani-1919-1920-biogramy-b/borzecki-tadeusz-1892-po-1924/ (dostęp: 19.01.2025).

[10] AGSłNSJ, Kronika kościoła na Karczówce od 14 sierpnia 1918 r., sygn. L-K-I 3/1, s. 1.

[11] Ignacja Marta Anna Weiss (1875-1960), sercanka, w Zgromadzeniu SłNSJ od 8 VIII 1900 roku. Pierwszą profesję zakonną złożyła 8 grudnia 1901 roku, a wieczystą 6 VIII 1907 roku. W zgromadzeniu pełniła różne funkcje i obowiązki, a w latach 1917-1936 była przełożoną generalną zgromadzenia. Zob. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 58, Akta personalne m. Ignacji Marty Weiss.

[12] AGSłNSJ, Historya Zgromadzenia Służebnic Serca Jezusowego od 1894 [do 1924], D-H-K 1/1 (dalej: Historya), s. 161; tamże, Kronika, s. 1-2.

[13] Bogumił Czerkiewicz (1864-1940), kapłan diec. kieleckiej (święcenia kapłańskie przyjął w Petersburgu w 1892 roku). Od 1907 roku kanonik honorowy warszawski, następnie kanonik katedralny kielecki, a od 1911 roku wikariusz generalny diec. kieleckiej i oficjał w sądzie biskupim. Pełnił również funkcję wizytatora klasztorów na terenie diec. kieleckiej. Wspierał działalność drukarni na Karczówce, podejmując się roli cenzora wydawanych tam druków. W 1925 roku został podniesiony do godności protonotariusza apostolskiego. Por. F. Mazurek, *Śp. ks. infułat Bogumił Czerkiewicz*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny", 7-8 (1940) s. 81-82.

[14] Antoni Bożek (1870-1923), kapłan diec. kieleckiej (święcenia kapłańskie przyjął w Petersburgu w 1894 roku). Kanonik kapituły katedralnej w Kielcach, a także proboszcz w kilku parafiach: Sielc (1908-1913), Czeladź (1913-1916), Kielce – Święty Krzyż (1916-1918), Pobiednik (1919-1923). Społecznik, filantrop – wraz z bp. Augustynem Łosińskim wymieniany jest jako dobrodziej kieleckich księży salezjanów. Por. J. Pietrzykowski, *Duchowni polscy – dobrodzieje salezjańscy z lat 1898-1939*, „Seminare", 18 (2002) s. 610-611.

osobistą własnością Jego[15] wraz z kościołem znajdującym się w dobrym stanie, a klasztor jest bardzo podniszczony[16].

Na kolejnych kartach tegoż dokumentu kronikarka zaznaczyła, że plany odnośnie do przyszłej pracy sióstr od samego początku ewoluowały. Niezmienny jednak pozostawał fakt, że przy klasztorze na Karczówce zgromadzenie miało prowadzić działalność wychowawczo-edukacyjną na rzecz kobiet i dzieci[17]. Przed podjęciem dalszych działań przełożona generalna m. Ignacja Weiss osobiście przybyła do Kielc, a po wizycie na Karczówce udała się do bp. Augustyna Łosińskiego, by wyrazić obawy dotyczące stanu klasztoru, który okazał się bardzo zaniedbany. Jej wątpliwości dotyczyły również statusu prawnego zabudowań klasztornych, należących wcześniej do Zakonu Braci Mniejszych (bernardynów)[18]. Biskup kielecki rozwiał wątpliwości matki generalnej i zapewnił o pomocy ze swojej strony, jak również społeczności lokalnej[19]. Ostateczną decyzję w sprawie erygowania tam domu zakonnego podjął osobiście założyciel zgromadzenia. W cytowanej kronice z Karczówki znajdujemy notatkę następującej treści: „(…) kilka dni po wyjeździe Matki Generalnej przyszedł telegram od J.E. Księdza Biskupa Pelczara, iż Karczówkę przyjmuje się"[20]. Nabyta przez zgromadzenie posiadłość, łącznie z budynkami, miała 1117 sążni kwadratowych, czyli 5084 m². Pod datą 29 października 1918 roku w kronice zgromadzenia można przeczytać, iż właśnie tego dnia „(…) biskup kielecki Augustyn Łosiński sprzedał zgromadzeniu dobra poklasztorne «Karczówka», którą sam nabył od Towarzystwa Dobroczynności za sumę 675 rubli i za takąż sumę odstąpił Zgromadzeniu"[21]. Tytuł własności przed notariuszem Mieczysławem Dygalskim został uregulowany i przekazany zgromadzeniu,

[15] Klasztor pobernardyński bp Augustyn Łosiński zakupił od Towarzystwa Dobroczynności za 675 rubli, a następnie za taką samą sumę odsprzedał go Zgromadzeniu Służebnic Najśw. Serca Jezusowego. Por. J.M. Nedza, *Zgromadzenie Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (1894-1939)*, „Nasza Przeszłość" 41(1974) s. 178.

[16] AGSłNSJ, Kronika, s. 5-6.

[17] W kronice tego domu zakonnego już na pierwszych stronach zanotowano, że zachodzi konieczność zorganizowania ochronki i szkoły, jednak będzie to możliwe po odrestaurowaniu zabudowań klasztornych. Por. tamże, s. 6.

[18] A.K. Sitnik, *Bernardyni na kieleckiej Karczówce. Historia klasztoru bernardynów i kościoła pw. św. Karola Boromeusza na Karczówce w Kielcach w latach 1624-1631-1864-1914*, Kalwaria Zebrzydowska 2022, s. 40.

[19] AGSłNSJ, Kronika, s. 5.

[20] Tamże, s. 6. Założyciel po podjęciu decyzji o pracy w Kielcach wspierał wspólnotę sióstr nie tylko mentalnie, ale również materialnie. Każdą formę wsparcia materialnego siostry odnotowywały w dokumentacji domu zakonnego, która aktualnie zdeponowana jest w Archiwum Głównym Zgromadzenia w Krakowie. Por. AGSłNSJ, Kronika, s. 5-6.

[21] AGSłNSJ, Historya, s. 163. Przekazanie zabudowań klasztornych na Karczówce Zgromadzeniu Służebnic Najśw. Serca Jezusowego zostało udokumentowane aktem notarialnym nr 2915, znajdującym się w Wydziale Hipotecznym Sądu Okręgowego w Kielcach. Odpis dokumentu znajduje się w Aktach konsystorskich Archiwum Diecezjalnego w Kielcach (sygn. PK-8/1), a także w Archiwum Głównym Zgromadzenia SŁNSJ, w dokumentacji nieistniejącego już domu zakonnego w Kielcach, na Karczówce (sygn. L-K-I).

które reprezentowała s. Brygida Katarzyna Kordas[22]. Niestety, mimo atrakcyjnej topografii zarówno kompleks budynków klasztornych, jak i kościelnych wymagał gruntownego remontu. Zgromadzenie, chcąc przystąpić do realizacji zadeklarowanych działalności, niemal od początku zmuszone było podjąć prace restauracyjne[23]. Mimo pozyskania dofinansowania ze środków państwowych[24] i kwesty w województwie kieleckim, którą za pozwoleniem władz kościelnych i państwowych prowadziła wspólnota sióstr z Karczówki[25], remont został ograniczony jedynie do prac koniecznych. Złe warunki lokalowo-sanitarne wymusiły nadto odłożenie na przyszłość planów związanych z założeniem szkoły gospodarczej dla dziewcząt. Namiastką działalności oświatowej były prowadzone przez siostry kursy gotowania, szycia i gospodarstwa domowego, które cieszyły się dużym zainteresowaniem[26].

Przez krótki czas, tj. w latach 1920-1923, sercanki prowadziły na Karczówce szkołę krajową. W 1920 roku uczęszczało do niej 163 dzieci. W 1922 roku liczba ta wzrosła do 200, by w 1923 roku utrzymać się na zbliżonym, wysokim poziomie 209 uczniów[27]. Działalność ta trwała do momentu połączenia szkoły z podobną placówką na Czarnowie. Ze względu na brak możliwości założenia szkoły praktycznej dla dziewcząt siostry zdecydowały się skoncentrować na pracy opiekuńczo-wychowawczej i prowadzić w bardzo skromnych warunkach lokalowych przedszkole, które w latach 1918-1972 obejmowało opieką 40-70 dzieci.

W 1922 roku siostry uruchomiły na Karczówce Drukarnię św. Józefa. Przez blisko trzy dekady wydawały w niej materiały religijne, modlitewniki, broszury katechetyczne oraz materiały edukacyjne dla dzieci i młodzieży. Drukarnia stała się ważnym ośrodkiem wydawniczym regionu, wspierając materialnie działalność wychowawczą i duszpasterską zgromadzenia.

---

[22] AGSłNSJ, Kronika, s. 8.

[23] J. Zdanowski, *Karczówka pod Kielcami*, Kielce 1928, s. 21.

[24] Zgromadzenie zwróciło się o dofinansowanie do Ministerstwa Sztuki i Kultury, to jednak nie było skłonne udzielić pozwoleń na remont oraz wsparcia finansowego. Z pomocą przyszedł Wojewódzki Oddział Sztuki, który wyasygnował przez Wydział Budżetowo-Gospodarczy Województwa Kieleckiego sumę 3 mln marek. W ramach tego wsparcia planowano zakup nowego gontu do podbicia części dachu nad frontowym skrzydłem budynku poklasztornego. 12 września 1922 roku oraz 18 czerwca 1924 roku kolejne fundusze na remont klasztoru na Karczówce przeznaczyło Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego. Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Korespondencja Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego z Departamentem Wyznań Religijnych w Warszawie przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Warszawa, 11 IX 1922 r., sygn. 2/14/0/5/917, k. 248; tamże, Zaświadczenie nt. złożonego kosztorysu remontu zabudowań pobernardyńskich na Karczówce, 12 X 1922 r., k. 249; tamże, Wykaz wydatków na remont dachu, Karczówka 10 IX 1922 r., k. 257.

[25] Archiwum Diecezji Kieleckiej w Kielcach (dalej: ADK), Zezwolenie wojewody Adama Kroebla na przeprowadzenie kwesty przez siostry sercanki w dniach 15 V – 13 XII 1923 r., Kielce 14 V 1923 r., SS. Sercanki 1917-1969, sygn. OK-24/1, teka 725, k. 9.

[26] AGSłNSJ, Historya, s. 194-198.

[27] Tamże, s. 165, 186, 194, 198; AGSłNSJ, Kronika, s. 14, 19, 40.

Oprócz tego siostry katechizowały, odwiedzały chorych, niosąc im pomoc pielęgniarską[28], a także prowadziły kuchnię dla potrzebujących[29]. Zostały również zaangażowane przez konsystorz kielecki do pracy jako zakrystianki w pobliskim kościele pobernardyńskim[30].

W aktach domu zakonnego na Karczówce zachował się dokument biskupa kieleckiego z 1933 roku, potwierdzający donację, na mocy której siostry otrzymały do użytku świątynię i ogród[31].

Działalność wychowawcza

Przedszkole prowadzone przez Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego zostało uruchomione kilka miesięcy po przybyciu sióstr sercanek na ziemię świętokrzyską[32] i rozpoczęło pracę już w październiku 1918 roku. Pierwszą wychowawczynią była s. Edmunda Maria Grzanka[33]. W początkowych latach w ochronce pracowały 3 siostry, obejmując opieką ok. 50 dzieci w wieku 3-7 lat[34]. Placówka miała charakter jednooddziałowy i dysponowała ograniczonym zapleczem lokalowym. Niewielka ilość materiałów archiwalnych z tego etapu działalności sióstr na Karczówce nie pozwala na odtworzenie struktury przedszkola i jego organizacji. Wiadomo jednak, że funkcjonowanie przedszkola zawieszono we wrześniu roku szkolnego 1922/1923. Głównym powodem takiej decyzji był czynnik materialny – ogromna drożyzna, będąca wynikiem hiperinflacji, której szczyt przypadł w nowo odrodzonym państwie polskim na rok 1924, a także brak subwencji państwowej. Nie mniej ważny był fakt wprowadzenia tzw. przymusu szkolnego dla dzieci w wieku 7 lat, co pociągnęło za sobą konieczność reorganizacji działalności placówek oświatowych[35]. Dodatkowo w tym samym czasie, tj. 2 listopada 1922 roku, na Karczówce zgromadzenie otwarło drukarnię, w której zaangażowano siostry[36]. Działalność wychowawcza została wznowiona w 1938 roku i była kontynuowana, z wyjątkiem przerwy w czasie II wojny światowej, do 1966 roku. Po likwidacji drukarni w 1951 roku siostry, we współpracy z władzami

[28] Tamże.

[29] Por. S. Żak, *Karczówka w literaturze, wspomnieniach, pracach naukowych, publicystyce*, t. 5, Kielce 2017, s. 171.

[30] Nedza, *Zgromadzenie Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (1894-1939)*, s. 178.

[31] W tym miejscu słusznie odnotowano tylko używanie, gdyż 7 listopada 1918 roku zgromadzenie przesłało do kurii kieleckiej pismo, w którym oddało pod wyłączny nadzór tenże kościół i jego uposażenie. Por. AGSłNSJ, Kronika, s. 8.

[32] Należy dodać, że w tym samym czasie siostry sercanki rozpoczęły pracę również w seminarium duchownym w Kielcach oraz w Zakładzie św. Zyty, prowadzonym przez Stowarzyszenie św. Zyty, dokąd w 1917 roku zgromadzenie zostało zaproszone do pracy przez ks. Bronisława Obuchowicza. Por. AGSłNSJ, Kronika, s. 6; ADK, Korespondencja przeł. generalnej m. I. Weiss do bpa A. Łosińskiego, Kraków, 23 V 1917 r., SS. Sercanki 1917-1969, sygn. OK-24/1, teka 725, k. 1.

[33] Tamże, s. 7.

[34] AGSłNSJ, Historya, s. 165, 186.

[35] Tamże, s. 198.

[36] AGSłNSJ, Kronika, s. 29.

Caritasu, którym od 1950 roku podlegała placówka[37], zdecydowały o rozbudowie przedszkola. Od tego czasu funkcjonowało ono w dwóch oddziałach, obejmując 6 sal, których wyposażenie było określane jako „niezbyt bogate, ale wystarczające i stale uzupełniane”[38].

Wzrost liczby dzieci spowodował konieczność zwiększenia personelu wychowawczego. W 1951 roku do grona wychowawczyń dołączyła czwarta siostra, a w kolejnych latach liczba sióstr wahała się od 3 do 5[39]. W 1952 roku do przedszkola uczęszczało 70 dzieci – po 35 w każdej grupie. Czas pobytu w placówce dostosowywano do sytuacji domowej podopiecznych, przebywających pod opieką sióstr przez 5 lub 9 godzin dziennie. Większość dzieci pochodziła z wielodzietnych rodzin robotniczych i rolniczych, mieszkających w pobliżu Karczówki[40].

W 1957 roku, w związku z planem utworzenia na wzgórzu zakładu wychowawczo-duszpasterskiego, którego organizację biskup kielecki Czesław Kaczmarek powierzył księżom pallotynom, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego utraciło własność klasztoru na Karczówce. Siostrom jednak tymczasowo pozostawiono w zarządzie przedszkole, znajdujące się w południowo-wschodniej części dziedzińca podwórzowego klasztoru, gdzie – jak zanotowano w kronice wspólnoty kieleckiej – zgromadzenie było sublokatorem do 1972 roku[41]. Sercanki prowadziły tę placówkę nieprzerwanie aż do opuszczenia Karczówki w październiku 1972 roku, zapewniając opiekę i wychowanie dzieciom z okolicznych rodzin[42].

Należy podkreślić, że po akcji likwidacji przedszkoli Caritasu, prowadzonych w Polsce przez siostry zakonne, okazało się, że zgromadzenie utrzymało jedną placówkę podejmującą tego typu działalność – na Karczówce w Kielcach. Nie są

[37] W pierwszych latach po II wojnie światowej, zwłaszcza od 1945 roku, w Polsce rozpoczął się proces systematycznego przejmowania przez państwo katolickich placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym przedszkoli prowadzonych przez zgromadzenia zakonne. Jednym z narzędzi tej operacji stała się organizacja Caritas, która – choć formalnie kościelna – od 1949 roku funkcjonowała w nowej, tzw. świeckiej formie, podporządkowanej władzy komunistycznej. Przedszkola i domy dziecka prowadzone przez siostry zakonne były stopniowo wcielane do struktur państwowego Caritasu, co pozwalało władzom realizować ideologiczne cele w sferze wychowania i opieki społecznej. Placówki te, dotąd zakorzenione w wartościach chrześcijańskich, ulegały przekształceniu w instytucje świeckie, pozbawione formacji religijnej. Proces ten był częścią szerszej strategii ograniczania wpływu Kościoła na życie społeczne i wychowanie młodego pokolenia. Po 1950 roku, w wyniku ustawy o przejęciu majątku kościelnego, działania te nabrały jeszcze większego rozmachu, a Caritas, formalnie zachowując nazwę, w praktyce przekształcił się w narzędzie polityki państwowej. W rezultacie przedszkola zakonne utraciły swoją tożsamość i możliwość prowadzenia wychowania w duchu katolickim, a Caritas – w swojej państwowej wersji, funkcjonującej do 1957 roku – stracił niezależność i autentyczność jako organizacja kościelna. Dopiero po 1989 roku możliwe było jego pełne odrodzenie jako niezależnej instytucji kościelnej. Por. D. Zamiatała, *Caritas. Działalność i likwidacja organizacji 1945-1950*, Lublin 2000, s. 251-266.

[38] AGSłNSJ, Kronika, s. 165.

[39] Tamże.

[40] Tamże, s. 166.

[41] Tamże, s. 176-177.

[42] Prowadziły tzw. przechowalnię zwłaszcza dla dzieci matek pracujących, gdzie pod ich opieką przebywało kilkanaścioro dzieci. Por. tamże, s. 204-206, 238.

jednak znane powody, dla których władze państwowe nie ingerowały w jej funkcjonowanie. Już wcześniej, wiedząc o likwidacji wszystkich sercańskich i ogólnie zakonnych przedszkoli, siostry miały świadomość, że ten sam los czeka zapewne również placówkę kielecką, choć niewątpliwie miały nadzieję, że może do tego nie dojdzie. Na początku 1963 roku kronikarka domu zapisała: „Nowy Rok stanął przed siostrami na Karczówce pod znakiem zapytania: czy będziemy pracować w przedszkolu? W końcu władze państwowe zatwierdziły nas jeszcze na ten rok”[43]. Jak wspomniano, do samej likwidacji doszło dopiero w 1966 roku – w dniu 30 czerwca Wydział Oświaty Prezydium Rady Narodowej w Kielcach zabronił siostrom prowadzenia rekrutacji na nowy rok szkolny 1966/1967. Mimo starań Komitetu Rodzicielskiego Wydział Oświaty nie odstąpił od pierwotnej decyzji i w związku z tym 20 sierpnia 1966 roku siostry otrzymały oficjalne wypowiedzenia z pracy[44].

Działalność drukarska

W latach 1922-1950 siostry sercanki prowadziły na kieleckiej Karczówce działalność drukarską. Warto podkreślić, że tego typu aktywność nie była realizowana ani wcześniej, ani później w takim zakresie przez zgromadzenie. Wyjątkowy charakter podjętej i z powodzeniem prowadzonej pracy każe nie tylko omówić jej przebieg, ale też postawić pytanie, w jaki sposób działalność Drukarni św. Józefa wpłynęła na realizację charyzmatu zgromadzenia w kontekście ówczesnych realiów polityczno-społecznych.

Na podstawie analizy zapisów prawa wewnętrznego wspólnoty sercańskiej można zauważyć, że chociaż działalność ta nie była planowana w momencie powstania zgromadzenia, to jednak wpisuje się ona w zakres zaangażowania na rzecz instytucji kościelnych, o którym mówią konstytucje zgromadzenia autorstwa bp. Pelczara[45]. Prace te siostry podjęły w odpowiedzi na prośbę i sugestię biskupa kieleckiego Augustyna Łosińskiego, który – jak zaznaczono w kronice zakonnej – chciał, „by na wzór zakonów żeńskich z zagranicy [sercanki – M.K.] oddały się pracy wydawniczej”[46]. Wspierając zgromadzenie w realizacji tego celu, w sierpniu 1921 roku bp A. Łosiński zakupił w Sandomierzu pierwszą maszynę drukarską

[43] Tamże, s. 195.

[44] Tamże, s. 205. Powody likwidacji przedszkoli prowadzonych przez zgromadzenia zakonne w PRL czy będących własnością zakonów oraz uwarunkowania o charakterze polityczno-prawno-społecznym zostały już szeroko opisane przez badaczy tejże tematyki. W niniejszym tekście świadomie pominięto szczegółową analizę już wyczerpanego tematu, skupiając się wyłącznie na ukazaniu tej formy działalności w jednej z małych placówek zakonnych, jaką była ta zlokalizowana na kieleckiej Karczówce. Por. E. Kaczmarek, *Dlaczego przeszkadzały? Polityka władz partyjnych i rządowych wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce w latach 1945-1956*, Warszawa 2017, s. 183-198; J.M. Kupczewska, *Likwidacja przedszkoli zakonnych w Małopolsce w świetle materiałów służb bezpieczeństwa z 1962 r.*, w: *Zakony żeńskie w PRL. Studia i materiały do historii najnowszej żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce*, red. A. Mirek, Lublin 2008, s. 51-73; Zamiatała, *Caritas*; J. Wiśniewska, *Przedszkola i ochronki zakonne w świetle polskiego prawa oświatowego w latach 1945-61*, „Studia z Prawa Wyznaniowego”, 18 (2015) s. 311-333.

[45] J.R. Bar, *Działalność ustawodawcza biskupa przemyskiego J.S. Pelczara (1900-1924)*, „Prawo Kanoniczne”, 19 (1976) nr 3-4, s. 81-111.

[46] AGSŁNSJ, Kronika, s. 20.

o napędzie nożnym (tzw. pedałówkę)[47], na której siostry uczyły się techniki drukarstwa. Następnie, w 1925 roku, nabyły w Wiedniu inną, lepszą maszynę – Hedwig firmy Rockstroh- Verke w Heidenau[48]. I to właśnie na niej, pod przewodnictwem s. Zefiryny Marii Fejkel[49], która z ramienia zgromadzenia od 1 września 1923 roku była odpowiedzialna za drukarnię, a jednocześnie wykonywała pracę jako zecerka i maszynistka, siostry realizowały zamówienia wydawców zarówno świeckich, jak i duchownych, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania. Obok wspomnianej s. Z.M. Fejkel drukarnię współorganizowały siostry: Klara Anna Piasecka[50], Nepomucena Józefa Markwat[51] oraz Euzebia Julia Długosz[52].

[47] Biskup kielecki wspierał finansowo siostry, co skrzętnie odnotowywano w kronice domu zakonnego. Fakt zakupu pierwszej maszyny również został szczegółowo opisany: „Już w dniu 13 sierpnia przywieziono na Karczówkę starą maszynę drukarską autem z Sandomierza, za którą Ks. Biskup Łosiński zapłacił 700.000 marek, a transport jej również dużo kosztował. Remont tejże maszyny będzie również bardzo kosztowny, poza maszyną trzeba wszystkie czcionki, które są stare oddać do przelania". W zakupie maszyny ważną rolę odegrał ks. Edward Brodowski (1959-1937), kapłan diecezji kieleckiej, ówczesny proboszcz parafii św. Karola Boromeusza, a także pierwszy kierownik kieleckiej drukarni na Karczówce. Por. AGSłNSJ, Kronika, s. 20.

[48] Szczegółowe wyposażenie drukarni na Karczówce, zwłaszcza pod koniec jej działalności, jest znane m.in. na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego sporządzonego podczas likwidacji drukarni. Stąd wiadomo, że była to maszyna z silnikiem elektrycznym, wyprodukowana w 1909 roku, a w chwili zakupu jej zużycie określono na 10%. Por. AAN, Protokół zdawczo-odbiorczy przedsiębiorstwa Drukarnia Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najśw. Serca Jezusowego „Drukarnia św. Józefa", Kielce-Karczówka, 15 III 1950 r., sygn. 2/318/0/23.10/26/2772, k. 1-2; tamże, Załącznik nr. 1: Wykaz maszyn i urządzeń technicznych Drukarni św. Józefa, Kielce-Karczówka, 15 III 1950 r., k. 4.

[49] Zefiryna Maria Fejkiel (1898-1989), sercanka, w Zgromadzeniu SłNSJ od 21 III 1922 roku. Pierwszą profesję złożyła 30 IX 1923 roku, a wieczystą 29 IX 1929. Na Karczówce pracowała w latach 1923-1927, 1929-1936, 1955. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 282, Akta personalne s. Zefiryny Marii Fejkiel; L.Z. Karmowska, *Siostra Zefiryna Maria Fejkiel*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1986-1994)*, t. V, red. L.Z. Karmowska, Kraków 1994, s. 80-85.

[50] Klara Anna Piasecka (1895-1969), sercanka, w Zgromadzeniu SłNSJ od 21 VI 1919 roku. Pierwszą profesję złożyła 10 VII 1921 roku, a wieczystą 30 VI 1927. Na Karczówce pracowała w latach 1923-1927. W jej biogramie odnotowano, że to właśnie pod jej czujnym nadzorem ukazała się drukiem w 1925 roku *Konstytucja albo Ustawy Służebnic Najśw. Serca Jezusowego*, która używana były w zgromadzeniu do czasu odnowy soborowej. Por. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 232, Akta personalne s. Klary Anny Piaseckiej; L.Z. Karmowska, *Siostra Klara Anna Piasecka*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1963-1976)*, t. III, red. L.Z. Karmowska, Kraków 1990, s. 135-139.

[51] Nepomucena Józefa Markwat (1897-1976), sercanka, w Zgromadzeniu SłNSJ od 1 X 1920 roku. Pierwszą profesję złożyła 2 X 1922 roku, a wieczystą 29 IX 1928. Na Karczówce pracowała w latach 1923-1939. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 255, Akta personalne s. Nepomuceny Józefy Markwat; L.Z. Karmowska, *Siostra Nepomucena Józefa Markwat*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana*, t. III, s. 228-229.

[52] Euzebia Julia Długosz (1905-1990), sercanka, w Zgromadzeniu SłNSJ od 12 XI 1923 roku. Pierwszą profesję złożyła 30 VI 1925 roku, a wieczystą 30 VI 1931. Na Karczówce pracowała w latach 1925-1939, 1946-1951. AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 297, Akta personalne s. Euzebii Julii Długosz; L.Z. Karmowska, *Siostra Euzebia Julia Długosz*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana*, t. V, s. 117-119.

Początkowo poligrafia sercańska zajmowała jedno małe pomieszczenie, a wraz z rozwojem działalności powiększyła się o dwa kolejne. Było to możliwe dzięki dofinansowaniu ze strony założyciela zgromadzenia bp. Pelczara, a także systematycznemu wsparciu bp. Łosińskiego[53]. Siostry rozpoczęły pracę w dniu 1 września 1922 roku, jednak – jak wspominała s. Eufemia H. Kasprzycka[54] – zużyta już maszyna znacznie spowalniała ich pracę. Sercanki stanowiły jedyny personel fachowy i techniczny drukarni. Odpowiadały za druk, składanie i prace introligatorskie. Na stanie pierwotnej pracowni oprócz wspomnianych wyżej maszyn było ok. 5 kaszt, a więc skrzynek z różnego typu czcionkami i tzw. wypełniaczami używanymi w składzie zecerskim. Pracownie, zarówno drukarska, jak i introligatorska, wyposażone były w podstawowe sprzęty: prasę, gilotynę, maszynę do zszywania drutem różnego typu poszytów i broszur (tzw. kajetówka) oraz nóż do krojenia papieru firmy Karl Krauze Leipzig. Na stanie drukarni znajdowała się również perforówka Maschinenbananstalt, a więc urządzenie do perforacji, tj. obróbki papieru podczas zabiegów introligatorskich, ponadto stoły okute blachą, kątnice i winkielaki, tj. przyrządy do składania linijek tekstu z czcionek[55].

Zachowane akta personalne sióstr, a w nich świadectwa potwierdzające zdobyte wykształcenie i umiejętności, pozwalają stwierdzić, że siostry pracujące w kieleckiej drukarni uczyły się zawodu m.in. w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach kursów z zakresu sztuki drukarskiej w dziale zecerskim i maszynowym, a także introligatorskim. Istnieją również poświadczenia, że doskonaliły się w tym fachu również u lokalnych specjalistów, np. pracowników drukarni Jedność w Kielcach[56] czy w krakowskiej drukarni Powściągliwość i Praca, u ówczesnego dyrektora Józefa Filipowskiego[57]. Z akt personalnych s. Boromeuszy Katarzyny Brudniak dowiadujemy się, że tego typu umiejętności zdobywała również w drukarni sióstr klawerianek w Krośnie[58]. W trakcie kwerendy archiwalnej ustalono,

[53] AGSŁNSJ, Kronika, s. 16-17, 20, 28.

[54] Eufemia Henryka Kasprzycka (1892-1989), sercanka, w Zgromadzeniu SŁNSJ od 19 IV 1914 roku. Pierwszą profesję złożyła 20 VII 1917 roku, a wieczystą 30 IX 1924. Na Karczówce pracowała w latach 1922-1923, 1950-1959. AGSŁNSJ, A.Pers., sygn. 177, Akta personalne s. Eufemii Henryki Kasprzyckiej; L.Z. Karmowska, *Siostra Eufemia Henryka Kasprzycka*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana*, t. V, s. 97-99; AGSŁNSJ, Kronika, s. 29.

[55] Por. AAN, Protokół zdawczo-odbiorczy przedsiębiorstwa Drukarnia Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najśw. Serca Jezusowego „Drukarnia św. Józefa", Kielce-Karczówka, 15 III 1950 r., sygn. 2/318/0/23.10/26/2772, k. 1-2.

[56] A. Krogulec, *Drukarnia św. Józefa na Karczówce w Kielcach*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny", 2 (1986) s. 167.

[57] Tamże.

[58] Siostry klawerianki prowadziły drukarnię w Krośnie w latach 1932-1939. Siostra Boromeusza Katarzyna Brudniak jako kandydatka do tego zgromadzenia uczyła się w Krośnie zawodu drukarskiego, a następnie z takim przygotowaniem wstąpiła do zgromadzenia sióstr sercanek. Por. A. Kijowska, *Siostra Boromeusza Katarzyna Brudniak*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1986-1994)*, t. VI, red. J.M. Knurek, O.E. Podsadnia, Kraków 2010, s. 69-72; Z. Wójtowicz, *Diamentowy jubileusz krośnieńskich Klawerianek*, https://www.niedziela.pl/artykul/47699/nd/Diamentowy-jubileusz-krosnienskich-Klawerianek (dostęp: 8.03.2025).

że s. Euzebia Julia Długosz, s. Germana Rozalia Szymska oraz s. Zefiryna Maria Fejkiel na podstawie ukończonego kursu w drukarni uniwersyteckiej uzyskały prawo do samodzielnej pracy drukarskiej i to właśnie one miały decydujący wpływ na charakter i styl pracy omawianej drukarni (il. 2).

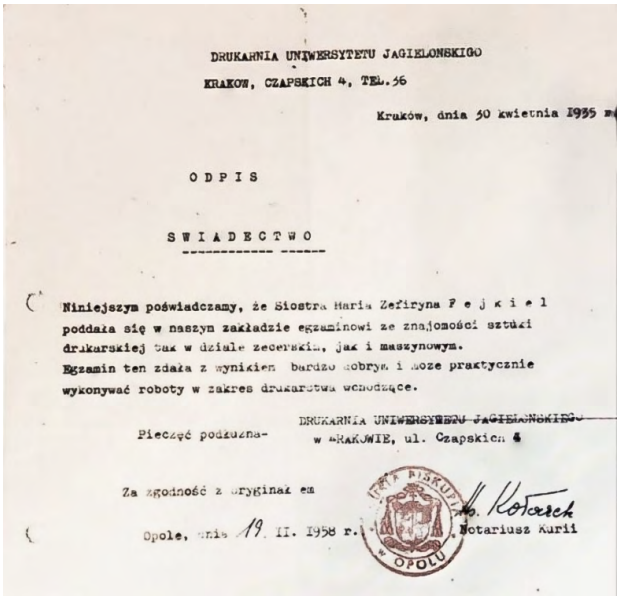

DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO
KRAKOW, CZAPSKICH 4, TEL. 56

Kraków, dnia 30 kwietnia 1935 r.

O D P I S

S W I A D E C T W O

Niniejszym poświadczamy, że Siostra Maria Zefiryna F e j k i e l poddała się w naszym zakładzie egzaminowi ze znajomości sztuki drukarskiej tak w dziale zecerskim, jak i maszynowym. Egzamin ten zdała z wynikiem bardzo dobrym i może praktycznie wykonywać roboty w zakres drukarstwa wchodzące.

Pieczęć podłużna- DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO w KRAKOWIE, ul. Czapskich 4

Za zgodność z oryginałem

Opole, dnia 19. II. 1958 r. Notariusz Kurii

Il. 2. Odpis świadectwa ukończenia kursu w zakresie sztuki drukarskiej w Drukarni UJ w roku 1935, źródło: AGSłNSJ, A.Pers., sygn. 282, Akta personalne s. Zefiryny Marii Fejkiel (1898-1989)

Skład personalny sióstr zaangażowanych w drukarni nie zmieniał się zbyt często. Pod koniec działalności sercańskiej poligrafii, czyli ok. 1950 roku, pracowały w niej zarówno siostry z przygotowaniem fachowym, jak i przyuczone przez nie do zawodu drukarskiego. Śledząc adnotacje powizytacyjne sporządzone przez przełożone zgromadzenia, wnioskować można, że tę placówkę tworzyło 4-14 sióstr, zaś w samej drukarni pracowało 3-12. Łącznie w latach 1918-1972 na Karczówce pracowało 86 sercanek (por. Aneks, tabela 2)[59].

Drukarnia św. Józefa, bo taką nazwę nadały jej prawdopodobnie same siostry[60], była jedną z pierwszych katolickich oficyn wydawniczych w Kielcach[61]. Drukowano

[59] ADK, Spis sióstr Zgromadzenia SłNSJ pracujących w domach w diecezji kieleckiej – dane do schematyzmu diecezjalnego, 1929, 1933-1939, SS. Sercanki 1917-1969, sygn. OK-24/1, teka 725, k. 17, 22-23, 25-26, 29, 31, 36.

[60] Stanisław Żak, regionalista i autor monografii poświęconej kieleckiej Karczówce, w swoim opracowaniu zwrócił uwagę na tę nazwę i patrona: „Zastanawiałem się, dlaczego właśnie on [św. Józef]? Przecież był cieślą, nie wiadomo, czy umiał pisać… Doszedłem do wniosku, że pewnie zaimponowała siostrom jego pracowitość, poddanie się woli Bożej, zgoda na wszystko, co go w życiu spotkało”, Żak, *Karczówka*, s. 165. Należy zaznaczyć, że w *Encyklopedii katolickiej* (D. Olszewski, *Kielce*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. B. Migut, Lublin 2000, kol. 1393) błędnie podano, iż

w niej książki o charakterze religijnym – z zakresu ascetyki, teologii, mariologii, hagiografii i religioznawstwa, jak również publikacje poświęcone historii Kościoła, historii sztuki i życiu zakonnemu. Skromna dokumentacja dotycząca działalności tej placówki nie zawiera żadnego wykazu wydrukowanych tu książek. Na podstawie kwerendy bibliotecznej przeprowadzonej w Bibliotece Narodowej, Bibliotece Seminarium Duchownego w Kielcach oraz w Bibliotece Głównej Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie, a także w Centralnym Katalogu Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides" i w Bibliotece Instytutu Teologiczno-Pastoralnego im. św. Józefa Sebastiana Pelczara w Rzeszowie udało się jednak ustalić, że w pracowni sercanek w latach 1923-1950 przygotowano i wydrukowano łącznie 82 pozycje. Okres intensywnej działalności drukarni obejmuje pierwsze 25 lat jej funkcjonowania, tj. lata 1923-1947. Ze względu na to, że dotychczas nie opublikowano tytułów książek i czasopism wydawanych przez siostry na Karczówce, został tu zaprezentowany ich odtworzony wykaz (por. Aneks, tabela 1).

Analizując lata wydania poszczególnych pozycji, widać, że najbardziej intensywne działania kieleckiej pracowni przypadały na okres międzywojenny, tj. na lata 1923-1939. Tylko wówczas siostry przygotowały do druku i wydały 79 książek, czyli – uśredniając – przeszło 4 książki rocznie. Nie można pominąć w tej statystyce wyróżniającego się roku 1938, w którym udało się wydrukować na Karczówce łącznie 14 tytułów. Wśród autorów prac należy wspomnieć osobę założyciela sercanek – bp. Pelczara, którego fundamentalne dzieło *Życie duchowe czyli doskonałość chrześcijańska* zostało przez siostry wydane i podobnie jak inne dzieła kolportowane w Polsce i poza jej granicami. Oprócz książek założyciela zgromadzenia kielecka poligrafia wydawała prace autorstwa kieleckich duchownych: Teodora Czerwińskiego, Jana Zdanowskiego, Jana Łapota, Jana Jaroszewicza i bp. Czesława Kaczmarka[62].

Aktywność Drukarni św. Józefa na Karczówce wpisywała się w charyzmat Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego poprzez realizację duchowego i apostolskiego zadania rozszerzania nabożeństwa do Najświętszego Serca Pana Jezusa. W tym miejscu warto wymienić pozycje tłumaczone i wydane nakładem własnym sióstr, a więc: *Godzina Święta. 12 rozmyślań wyjęte z dzieła „Męka Pańska rozważana u stóp Przen. Sakramentu"* (1933), *Litanja do Najświętszego Serca Jezusowego* (1934) czy *Chwała Najświętszemu Sercu Jezusowemu* (1935). Obok promowania kultu Serca Jezusa wspomnieć należy również funkcję

drukarnia ta nosiła imię św. Wojciecha. W zachowanej dokumentacji oraz przekazach źródłowych konsekwentnie występuje wyłącznie nazwa Drukarnia św. Józefa, bez wskazań jakiegokolwiek innego patronatu.

[61] Wcześniej, prawdopodobnie w latach 1904-1907, w Kielcach funkcjonowała Drukarnia Maryawita, która powstała poprzez założenie spółki pomiędzy ks. Wincentym Bogackim i Wandą Jarzyńską. Za: A. Kwaśniewski, *Pierwsze czasopismo diecezji kieleckiej – „Maryawita", następnie „Jutrzenka" (1903-1907)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne", 114 (2020) s. 184; M. Lech, *Drukarze i drukarnie w Królestwie Polskim 1869-1905. Materiały ze źródeł archiwalnych*, Warszawa 1879, s. 28; Z. Nosal, *Zarys historii drukarń na Kielecczyźnie*, w: *Almanach drukarstwa Kielecczyzny*, red. J. Butwiłło, Z. Nosal, Kielce 1969, s. 11-12.

[62] Zob. Aneks, tabela 1.

formacyjną, którą dla osób zakonnych pełniła omawiana oficyna. Tę tematykę podejmowały m.in. książki dla przełożonych, profesek czy nowicjuszek autorstwa anonimowego kapelana z Lyonu we Francji, przekazane przez siostry felicjanki posiadające już wówczas swoje wspólnoty poza granicami Polski[63]. Analizując zachowane w Bibliotece Narodowej katalogi reklamujące tę drukarnię i informujące o jej ofercie wydawniczej, bez trudu można odnaleźć wiadomość, że sercanki z Karczówki realizowały zamówienia pochodzące nie tylko z ziem polskich, ale również z Francji, Anglii i Japonii[64]. Należy domniemywać, że kolportaż odbywał się przez pośrednictwo domów zakonnych zarówno należących do omawianego zgromadzenia, jak i zaprzyjaźnionych oraz współpracujących z drukarnią, np. sióstr felicjanek. W ten oto sposób siostry sercanki za pomocą skromnej kieleckiej pracowni drukarskiej na Karczówce na początku XX wieku docierały z książką jako pomocą duszpasterską i formacyjną do czytelników w Polsce, Europie, a nawet Azji. Można zatem twierdzić, że obok funkcji duszpasterskich omawiana drukarnia pełniła również funkcje edukacyjne i wychowawcze, a więc była integralną częścią misji – charyzmatu zgromadzenia.

Oprócz pozycji książkowych siostry podejmowały się druku czasopism kościelnych takich, jak: „Kielecki Przegląd Diecezjalny”[65], „Przegląd Homiletyczny”[66] czy „Współczesna Ambona”[67]. Ponadto z ich drukarni wychodziły różne druki

[63] Zob. Aneks, tabela 1, pkt. 11, 20, 34.

[64] Na ostatniej stronie katalogu z 1935 oraz 1939 roku siostry zamieściły informację potwierdzającą możliwość zamówień zagranicznych następującej treści: „Zamówienia książek, oraz pieniądze należy wysyłać jedynie pod adresem: Administracja Wydawnictw SS. Służebnic Najśw. S. J. Kielce-Karczówka skr. P. 94. Dla zagranicy ceny książek obliczamy także w złotych. Pieniądze, wszakże można przesłać w każdej dobrej walucie w listach poleconych lub czekiem”. Por. *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1935*, Kielce 1935, s. 16; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1939*, Kielce 1939, s. 16.

[65] „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, pismo o charakterze informacyjnym i urzędowym, które ukazuje się od 1911 roku z inicjatywy bp. Augustyna Łosińskiego. Od 1925 roku funkcjonuje pod nazwą „Kielecki Przegląd Diecezjalny” i pełni rolę organu urzędowego kieleckiej Kurii Diecezjalnej. Na jego łamach poruszane są tematy związane z życiem diecezji, historią Kościoła, duszpasterstwem oraz kulturą religijną regionu. W periodyku zamieszczano również recenzje pozycji książkowych wydrukowanych na Karczówce, a także zapowiedzi przygotowywanych na Karczówce nowych publikacji. Od 1923 roku „Kielecki Przegląd Diecezjalny” drukowały siostry sercanki na Karczówce. Por. A. Smolińska, *Kulturotwórcza funkcja „Kieleckiego Przeglądu Diecezjalnego” w latach 1911-1939*, „Kieleckie Studia Teologiczne”, 5 (2006) s. 489, 491.

[66] „Przegląd Homiletyczny”, kwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa polskiego, który powstał jako efekt działalności Kieleckiego Koła Homiletycznego. Inicjatorem założenia czasopisma była Diecezjalna Komisja Kaznodziejska, powołana w 1921 roku przez biskupa kieleckiego Augustyna Łosińskiego. Czasopismo zaczęło ukazywać się w 1923 roku, a jego nakład wahał się 900-1000 egzemplarzy. Por. J. Kaczmarek, *Kielecki „Przegląd Homiletyczny” 1923-1939*, „Nasza Przeszłość”, 59 (1983) s. 244-245.

[67] „Współczesna Ambona”, katolickie czasopismo teologiczno-homiletyczne, które popularyzuje materiały duszpasterskie i homiletyczne. Periodyk ukazywał się w latach 1946-1959 i był wydawany na Karczówce. Po upaństwowieniu drukarni w 1950 roku jego druk został przeniesiony do Radomia, a w 1952 do Krakowa. Por. W.M. Kolasa, *Bibliografia publikacji o prasie za rok 2001*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, 6 (2003) z. 2, s. 270.

ulotne, a więc afisze, ulotki oraz drobne ogłoszenia[68], ale także dzienniki lekcyjne dla katechetów[69]. Działalność tę siostry zawiesiły na okres II wojny światowej, ale nieoficjalnie drukarnia służyła wówczas pracy konspiracyjnej polskiego podziemia i drukowano w niej – według przekazu regionalistów – ulotki antyfaszystowskie[70].

Po 1945 roku drukarnia oficjalnie wznowiła pracę, jednak jej wyposażenie techniczne od lat 30. XX wieku nie uległo znaczącej zmianie. Wzrosła jedynie grupa zatrudnionych sióstr, tj. łącznie w latach powojennych do momentu upaństwowienia zakładu, czyli w latach 1945-1950, w poligrafii na Karczówce zatrudniano 10 sióstr[71]. Drukarnia św. Józefa została zaliczona w tym czasie do grupy średnich instytucji tego typu.

Opracowania szczegółowe tej działalności wykazują, że w okresie powojennym drukarnia nie była dostatecznie wykorzystana, gdyż w latach 1946-1949 wydano zaledwie 3 książki[72]. Było to przede wszystkim konsekwencją dążenia ówczesnej władzy państwowej do kontrolowania i podporządkowania rynku wydawniczego, co realizowano na mocy uchwały z 1947 roku, wspierającej dążenia państwa do ograniczenia aktywności wydawniczej przez wydawców prywatnych, a także jednostki kościelne. Książki i czasopisma o charakterze moralno-religijnym wydawane przez sercanki z Karczówki nie były pozytywnie postrzegane przez władze komunistyczne, gdyż upowszechniały postawę lojalności wobec Kościoła oraz promowały postawy i wartości patriotyczne. Z tych względów, na podstawie orzeczenia Ministerstwa Przemysłu Lekkiego z dnia 18 maja 1949 roku, Drukarnia św. Józefa na Karczówce została upaństwowiona i przejęta przez Warszawskie Zakłady Graficzne, co poświadczono w protokole zdawczo-odbiorczym z 15 marca 1950 roku[73]. Zgromadzenie nie zgadzało się z tymi decyzjami i już 28 maja 1949 roku złożyło odwołanie od postanowienia Głównej Komisji ds. Upaństwowienia

[68] *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kraków, ul. Garncarska 26*, Kielce 1930; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1933*, Kielce 1933; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N. S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1935*, Kielce 1935; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N. S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1939*, Kielce 1939; AGSłNSJ, Drukarnia św. Józefa na Karczówce w Kielcach (1922-1939, 1939-1945, 1945-1950), sygn. L-K-I 3 [akta luźne], k. 2.

[69] W archiwum zachowało się zezwolenie na druk dziennika dla katechetów. Por. AAN, Nauczanie religii w Karczówce, sygn. 2/1587/0/7.9/56/340.

[70] *Karczówka. Historia, literatura, architektura, przyroda*, red. J.L. Olszewski, Kielce 1995, s. 46; A. Markiton, *Kielce – kościół i klasztor na Karczówce*, http://pik.kielce.pl/atrakcje-turystyczne/obiekty-sakralne/489-kielce-kosciol-i-klasztor-na-karczowce.html (dostęp: 2.05.2024).

[71] Tamże.

[72] Por. Aneks, tabela.

[73] Pełna dokumentacja związana z przejęciem drukarni znajduje się w Archiwum Akt Nowych w Warszawie w zespole pt. Główna Komisja do spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw w Warszawie. Jednostka archiwalna nosi tytuł: Drukarnia Św. Józefa, Kielce, ul. Karczówka 2 – przechodząca na własność Państwa na zasadzie art. 3 Ustawy z dn. 3 I1946/D. NBP nr 3/46 poz. 17/, sygn. 2/316/0/2.18/2342. Kopie i odpisy tych akt znajdują się w zespole pt. Ministerstwo Finansów w Warszawie, sygn. 2/318/0/23.10/26/2772, tytuł zaś tej jednostki archiwalnej to: Drukarnia Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najśw. Serca Jezusowego – Drukarnia Św. Józefa, Kielce – Karczówka. Orzeczenie, protokoły z załącznikami.

Przedsiębiorstw w Warszawie. Zaskarżając postanowienie, przełożona generalna m. Sydonia Zofia Kondracka powołała się na prawo państwowe z 1946 roku i rozporządzenia Rady Ministrów z 1949 roku o przedsiębiorstwach. Uzasadniając niesłuszność decyzji, wykazała, że Drukarnia św. Józefa na Karczówce nie była przedsiębiorstwem przemysłowym, a stanowiła majątek kościelny. Jej aktywność ograniczała się do działalności wewnętrznej na rzecz wspólnot kościelnych, których celem było szerzenie kultu religijnego. Nadto dowodziła również, że Komisja ds. Upaństwowienia nie dopuściła świadków i biegłych celem ustalenia stanu faktycznego i prawnego drukarni oraz sprawności maszyn do dalszego użytku ze względu na ich stan techniczny[74]. W tzw. czasie odwilży w relacjach państwo – Kościół siostry podjęły starania o odzyskanie drukarni, co jednak z przyczyn ideologicznych okazało się niemożliwe. W 1956 roku władze zgromadzenia złożyły odwołanie od tej decyzji, wskazując na argumenty materialne, tzn. że drukarnia była źródłem utrzymania mieszkanek kieleckiego klasztoru. W piśmie dotyczącym drukarni kieleckiej przełożona zgromadzenia napisała m.in.:

> Czując się pokrzywdzone decyzją zgromadzenie nasze dopiero teraz po 6 latach dzięki uchwałom plenum KC PZPR i oświadczeniom partii i rządu dotyczącym naprawy wyrządzonych krzywd i wzmocnienia sprawiedliwości społecznej ośmiela się zwrócić z uprzejmą prośbą o łaskawą interwencję w kierunku zwrotu najpierw zabranej nam drukarni podając następujące motywy: 1. Ustawa z dnia 3 stycznia 1946 r. art. 3 pkt. A – wyraźnie stanowi, że państwo przejmuje na własność za odszkodowaniem drukarnie będące przedsiębiorstwami przemysłowymi. Drukarnia nasza nie była przedsiębiorstwem przemysłowym nie posiadała bowiem istotnych cech przemysłu podpadających pod przepis prawa przemysłowego i ustawy o upaństwowieniu. Prowadzona była bowiem wyłącznie dla wewnętrznego użytku władz kościelnych celem zaspokojenia potrzeb kultu religijnego, nie przyjmowała żadnych zamówień z zewnątrz, nie posługiwała się pracą najemnych pracowników. Praca w drukarni wykonywana była przez same siostry potwierdzeniem tego jest również fakt, że drukarnia ta 11 maja 49 r. zakwalifikowana i wliczona została przez izbę rzemieślniczą w Kielcach jako warsztat rzemieślniczy. (…) Zgromadzenie nasze będąc głęboko przekonane o pozytywnym stosunku Państwa do Kościoła i zrozumieniu konieczności zaspokajania jego wewnętrznych kościelnych potrzeb, czego dowodem jest naprawienie już wielu poprzednio wyrządzonych Kościołowi krzywd, zwraca się z uprzejmą prośbą o łaskawe spowodowanie zwrotu przejętej drukarni, stanowiącej podstawę egzystencji Zgromadzenia[75].

Przywołane argumenty zostały jednak odrzucone, a kwestia zwrotu maszyn drukarskich została rozpatrzone odmownie[76]. Upaństwowioną w 1950 roku Drukarnię św. Józefa przejęły ostatecznie Warszawskie Zakłady Graficzne. Fakt ten znajduje odzwierciedlenie w dokumentach zdeponowanych w Archiwum Akt Nowych

[74] AAN, Odwołanie od postanowienia Głównej Komisji do spraw Upaństwowienia przedsiębiorstw z dnia 18 maja 1949, Kraków, 28 V 1949 r., sygn. 2/316/0/2.18/2342, k. 17.

[75] Tamże, Zażalenie w sprawie upaństwowienia drukarni na Karczówce. Pismo oficjalne przełożonej generalnej do Urzędu Rady Ministrów, Kielce, 15 XII 1956 r., sygn. 2/316/0/2.18/2342, k. 36-38.

[76] AGSłNSJ, Kronika, s. 58.

w Warszawie, zawierających szczegółowe protokoły, które obecnie pozwalają poznać jej losy, a także wyposażenie[77]. Z relacji zaś historyków regionalistów wiadomo, że maszyny drukarskie nie zostały wówczas przewiezione do Warszawy, a trafiły do Kieleckich Zakładów Graficznych, gdzie użytkowane były do 1976 roku[78].

Wraz z likwidacją drukarni zarówno władze zgromadzenia, jak i diecezji zaczęły zastanawiać się nad zasadnością istnienia tej placówki zakonnej. I choć jej likwidacja nie nastąpiła bezpośrednio po upaństwowieniu i przejęciu majątku drukarni, to na podstawie samej tylko kroniki zakonnej widać, jak zmienił się jej charakter. Po 1950 roku działalność sióstr zogniskowała się wokół prowadzenia przedszkola oraz posługi w charakterze zakrystianek w kościele parafialnym.

Zakończenie

Działalność Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego na Karczówce w latach 1918-1972 stanowi ważny, a dotąd słabo rozpoznany i niewystarczająco opracowany rozdział w dziejach życia zakonnego i społecznego regionu świętokrzyskiego. Przeprowadzone badania, oparte na szerokiej kwerendzie źródłowej, obejmującej archiwa zakonne, diecezjalne i państwowe, pozwoliły na odtworzenie zarówno losów wspólnoty, jak i konkretnych form jej posługi w lokalnym środowisku. Analiza zgromadzonych materiałów wskazuje, że sercanki na Karczówce nie tylko realizowały charyzmat wyznaczony im przez założyciela – św. Józefa Sebastiana Pelczara – poprzez działalność wychowawczą, edukacyjną i charytatywną, ale także potrafiły elastycznie dostosowywać się do zmieniających się warunków politycznych, ekonomicznych i społecznych. Początkowe trudności lokalowe i materialne, a także ograniczenia wynikające z sytuacji powojennej i polityki władz komunistycznych nie zniweczyły ich zaangażowania. Przeciwnie – siostry wykazywały się inicjatywą, otwierając przedszkole, prowadząc kursy praktyczne dla dziewcząt, podejmując opiekę nad chorymi, a nawet uruchamiając drukarnię, która przez lata była rozpoznawalnym ośrodkiem wydawniczym wśród poligrafii kościelnych[79].

[77] AAN, Zespół: Główna Komisja do Spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw w Warszawie. Jednostka archiwalna: Drukarnia Św. Józefa, Kielce, ul. Karczówka 2. [Daty 1947, 1949-1953, 1955-1957], sygn. 2/316/0/2.18/2342.

[78] W dniu 8 lipca 1976 roku maszyna wiedeńska firmy Rockstroh Verke w Heidenau będąca własnością Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego została zezłomowana, co zostało wykazane w inwentarzu środków trwałych Kieleckich Zakładów Graficznych. Jej zaś przejęcie przez lokalną drukarnię w latach 80. XX wieku potwierdzali pracownicy drukarni Jedność, których imiennie wskazała w swym artykule Aleksandra Krogulec. W tymże tekście autorka powołuje się na wspomnienia i wypowiedzi także sióstr związanych z Karczówką, jednak żadna z nich nie jest w posiadaniu archiwum centralnego ani lokalnego omawianego zgromadzenia, stąd tekst A. Krogulec może być traktowany jak materiał źródłowy do dziejów kieleckiej Karczówki i obecności na niej sióstr sercanek. Por. Krogulec, *Drukarnia św. Józefa na Karczówce w Kielcach*, s. 180.

[79] Nadmienić należy, że Drukarnia św. Józefa na Karczówce rozpoczęła swą działalność wcześniej niż znane i do dziś funkcjonujące Drukarnia i Wydawnictwo Sióstr Loretanek, będące własnością Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Loretańskiej. Głównym zadaniem apostolskim loretanek była i jest praca wydawnicza. W pierwszych latach istnienia zgromadzenia wiązała się ona ściśle z działalnością wydawniczą założyciela zgromadzenia ks. Ignacego Kłopotowskiego. Pierwotnie

Szczególne znaczenie miała prowadzona przez siostry placówka przedszkolna, która przez dekady służyła lokalnej społeczności, a zwłaszcza dzieciom z rodzin wielodzietnych, ubogich i robotniczych. Przedszkole to nie tylko zapewniało opiekę, ale także realizowało program wychowania chrześcijańskiego i społecznego w oparciu o model wychowania zaproponowany również przez bp. Pelczara. Warto podkreślić, że działalność ta była kontynuowana nawet w okresie nasilonych represji wobec Kościoła i instytucji zakonnych w PRL, co świadczy o determinacji i sile wspólnoty, a także wsparciu społeczności lokalnej.

Likwidacja drukarni w 1950 roku oraz stopniowe ograniczanie działalności przedszkola, aż do jego zamknięcia w 1972 roku, były efektem nie tylko zmian politycznych, ale także szerszych procesów sekularyzacyjnych i centralizacji opieki społecznej w państwie komunistycznym. Mimo to sercanki zapisały się w lokalnej pamięci jako wierne swojej misji, a ich obecność na Karczówce pozostawiła trwały ślad w pamięci mieszkańców Kielc i regionu[80].

Zrekonstruowany wykaz imienny sióstr posługujących na Karczówce oraz szczegółowa analiza ich pracy wzbogacają wiedzę o roli kobiet konsekrowanych w historii społeczności lokalnej. Niniejsze opracowanie, choć nie wyczerpuje tematu, to jednak wypełnia lukę w badaniach nad żeńskimi zgromadzeniami zakonnymi w Polsce, zwłaszcza w zakresie działalności wydawniczej, dotąd słabo znanej, z wyjątkiem Drukarni i Wydawnictwa Sióstr Loretanek.

ANEKS

Tabela 1. Wykaz publikacji Drukarni św. Józefa na Karczówce w latach 1923-1947

Lp.	Autor/redaktor	Tytuł publikacji/czasopisma	Miejsce i rok wydania
1	Jan Białecki	*Ewangelia a socializm*	Kielce 1923
2	Leon Pyszałki	*Droga dziecięctwa duchownego: rozmyślania na wszystkie dni roku*, cz. 1	Kielce 1923
3	Brak danych	*Sprawozdanie ze zjazdu delegatów Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej w Kielcach, 29-30 czerwca 1923*	Kielce 1923
4	Feliks Lisiński, Feliks Stanisław Waldheim	*Kazania postne*	Kielce 1924
5	Józef Sebastian Pelczar	*Czytania duchowne o Najśw. Marii Pannie*	Kielce 1924, wyd. 2

znajdowała się ona w Warszawie, przy Krakowskim Przedmieściu 71, a od 1927 roku w Warszawie, przy ul. Tamka 46. Podobnie jak w drukarni sercanek, siostry loretanki pracowały w niej jako zecerki, introligatorki, prowadziły kolportaż wydawanych książek i broszur. Usamodzielnienie Wydawnictwa Sióstr Loretanek nastąpiło po śmierci ks. I. Kłopotowskiego w 1931 roku. Por. K.T. Bielecka, *Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Loretańskiej w latach 1945-1989*, Warszawa 2025, s. 295-311.

[80] Żak, *Karczówka*, s. 221-233.

Lp.	Autor/redaktor	Tytuł publikacji/czasopisma	Miejsce i rok wydania
6	Kazimierz Smogór	*Konferencje o wierze i nauki przygodne*	Kielce 1925
7	–	*Konstytucje albo Ustawy „Służebnic Najśw. Serca Jezusowego”*	Kielce 1925
8	Leon Pyżalski	*Droga dziecięctwa duchownego: rozmyślania na wszystkie dni roku*, cz. 2	Kielce 1925
9	Brak danych	*Thesaurus precum ad usum privatum clericorum Seminarii Kielcensis*	Kielce 1925
10	Edward Gielniewski	*Etyka katolicka. Podręcznik szkolny dla klas wyższych*	Kielce 1926
11	Autor *Złotych ziarn* i innych dzieł religijnych	*Książka dla profesek*, cz. 1-2, *O stanie zakonnym*	Kielce 1926
12	Leon Pyżalski	*Droga dziecięctwa duchownego: rozmyślania na wszystkie dni roku*, cz. 3	Kielce 1926
13	Teodor Czerwiński	*Skład apostolski dla rodzin*	Kielce 1926
14	Teodor Czerwiński	*Wspomnienie o śp. M. Rowińskim – pedagogu*	Kielce 1926
15	Teodor Czerwiński	*Dookoła Stefana Żeromskiego*	Kielce 1926
16	Stefan Brodowski	*Olchenwitze: powieść z dni plebiscytowych na Górnym Śląsku*	Kielce 1926
17	Drukarnia św. Józefa	*Droga krzyżowa*	Kielce 1927
18	Karol Stojanowski	*Rasowe podstawy eugeniki*	Poznań 1927
19	Józef Zdanowski	*Hans Suess von Kulmbach: sein Leben und seine Werke*	Kielce 1927
20	Autor *Złotych ziarn* i innych dzieł religijnych	*Książka dla profesek*, cz. 3 i ostatnia, *Obowiązki stanu zakonnego. Walka, cierpienie, posłuszeństwo, modlitwa*	Kielce 1927
21	Leon Pyżalski	*Droga dziecięctwa duchownego: rozmyślania na wszystkie dni roku*, cz. 4	Kielce 1928
22	Kazimierz Smogór	*Kazania na 40-godzinne nabożeństwo i homilje wielkopostne*	Kielce 1928
23	Autor *Złotych ziaren* i innych dzieł religijnych	*Książeczka dla przełożonych*	Kielce 1928
24	Stefan Niedźwiedzki, Sodalicja Mariańska Pań pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Teresy od Dzieciątka Jezus (Częstochowa)	*Ustawa Sodalicji Marjańskiej Pań w Rakowie pod wezwaniem Matki Boskiej Nieust. Pomocy i św. Teresy od Dzieciątka Jezus*	Kielce 1929

Lp.	Autor/redaktor	Tytuł publikacji/czasopisma	Miejsce i rok wydania
25	Franciszek Świątek, Sercanki	*O cześć i kanonizację patronów Polski*	Kielce 1929
26	Józef Zdanowski	*Iluminowane rękopisy księgozbiorów kapitularza katedralnego i Seminarjum Duchownego w Kielcach oraz kościoła parafjalnego w Miechowie*	Kielce 1929
27	Franciszek Świątek	*33 życiorysów świątobliwych Polaków i Polek*	Kielce 1930
28	Franciszek Świątek	*Świętość Kościoła w Polsce w okresie rozbiorowym i porozbiorowym*	Kielce 1930
29	Brak danych	*Św. Juda Tadeusz Apostoł, Patron w rzeczach najtrudniejszych i beznadziejnych*	Kielce 1930
30	Jan Białecki	*Rozmyślania dla kleryków*, cz. 1, *Credo*	Kielce 1931
31	Teodor Czerwiński	*Drzewo Krzyża Naprawcy ludzkiego rodzaju*	Kielce 1931
32	Teodor Czerwiński	*Pamiętnik*, cz. I-II	Kielce 1931
33	Teodor Czerwiński	*Dookoła moich dawnych przyjaciół*	Kielce 1931
34	Autor *Książki dla profesek* i *Złotych ziarn*	*Książka dla nowicjuszek*	Kielce 1931
35	Józef Zdanowski	*Obrazy cechowe kieleckiego Muzeum Diecezjalnego*	Kielce 1932
36	Teodor Czerwiński	*Drzewo Krzyża Zbawiciela rodzaju ludzkiego*	Kielce 1932
37	Brak danych	*Officjum małe o Najświętszej Marji Pannie*	Kraków 1932
38	A. Joseph Chauvin	*Godzina Święta. 12 rozmyślań wyjęte z dzieła „Męka Pańska rozważana u stóp Przen. Sakramentu”*	Kielce 1933
39	Michał Klepacz, Marian Morawski	*Idea Boga w historjozofji Augusta Cieszkowskiego na tle ówczesnych prądów umysłowych*	Kielce 1933
40	Jan Kornobis	*Marja wspomożeniem w niedoli czasów obecnych: czytania na miesiąc maj*	Kielce 1933
41	Jan Pitrus	*Postęp codzienny w cnotach zakonnych: krótkie rozważania dla zakonnic na każdy dzień roku*	Kielce 1933
42	Werner Dunkel, Stanisław Szpetnar	*Pójdźmy drogą krzyża: o chrześcijańskiem cierpieniu*	Kielce 1934
43	Rozalja Marja Levy	*Dlaczego Żydzi przyjmują wiarę katolicką?*	Kielce 1934
44	Brak danych	*Litanja do Najświętszego Serca Jezusowego*	Kielce 1934
45	Brak danych	*Nowenna do Dzieciątka Jezus*	Kielce 1934
46	Mateusz Jeż	*Chwała Najświętszemu Sercu Jezusowemu*	Kielce 1935
47	Henryk Weryński	*Przez łzy i uśmiechy*	Kielce 1935
48	Henryk Weryński	*Wzór apostolstwa*	Kielce 1935
49	Henryk Weryński	*Skuteczny różaniec*	Kielce 1935
50	Józef Sebastian Pelczar	*Rozmyślania o życiu kapłańskiem*, t. 1	Kielce 1936

Lp.	Autor/redaktor	Tytuł publikacji/czasopisma	Miejsce i rok wydania
51	Józef Sebastian Pelczar	*Rozmyślania o życiu kapłańskiem*, t. 2	Kielce 1936
52	Józef Sebastian Pelczar	*Rozmyślania o życiu kapłańskiem*, t. 3	Kielce 1936
53	Jan Pieniążek	*Śpiewajmy Panu wszyscy razem*	Leszczyny 1936
54	Henryk Weryński	*Niedzielna siejba*	Kielce 1936
55	Seweryn Borkiewicz, Zygmunt Linowski	*Monografia historyczna i gospodarcza powiatu jędrzejowskiego*, cz. 1-2	Kielce 1937
56	Sylwester Kowalczewski	*Łysogóry: przewodnik krajoznawczy*	Kielce 1937
57	Marjan Nitecki	*Jak żyjemy po śmierci? Karty z psychologji zagrobowej*	Warszawa 1937
58	Brak danych	*Primum Concilium Plenarium Polonicum* (...) *decreta*	Kielce 1937
59	Stanisław Marchewka	*Konferencje i kazania misyjne i rekolekcyjne*	Kielce 1937
60	Józef Sebastian Pelczar	*Życie duchowe czyli doskonałość chrześcijańska według najcelniejszych mistrzów duchownych*	Kielce 1938, wyd. 3
61	Czesław Kaczmarek	*Kazanie wygłoszone w dniu ingresu w katedrze kieleckiej dn. 3 września b.r.*	Kielce 1938
62	Jan Pitrus	*Dusza zakonna u stóp Jezusa: rozważania dla zakonnic na każdy dzień roku*	Kielce 1938
63	Wojciech Piwowarczyk	*Charakter: jego istota*	Kielce 1938
64	Maciej Poprawa	*Echo z pustelni kamedulskiej czyli wynurzenia uczuć zakonnika-pustelnika-kameduły*	Kielce 1938
65	Szczepan Sobalkowski	*„Krew, która woła...". 6 przemówień na temat znaczenia kanonizacji św. Andrzeja Boboli dla Polski i każdego z nas z dołączeniem triduum ku jego czci*	Kielce 1938
66	Stanisław Suchorowski	*Szkoła – samouczek na harmonijkę ustną (organki)*	Kielce 1938
67	Stanisław Suchorowski	*Dożynki świętokrzyskie*	Kielce 1938
68	Stanisław Suchorowski	*Gaik świętokrzyski*	Kielce 1938
69	Stanisław Suchorowski	*Wesele świętokrzyskie. Widowisko obrzędowe w 5 odsłonach*	Kielce 1938

Lp.	Autor/redaktor	Tytuł publikacji/czasopisma	Miejsce i rok wydania
70	Jan Stanisław Żak	*Gotujcie Drogę Panu. Opowiadania dla przygotowujących się do Pierwszej Komunji Świętej*, t. I	Włocławek 1938 (czcionkami Drukarni św. Józefa, Karczówka)
71	Jan Stanisław Żak	*Gotujcie Drogę Panu: opowiadania dla przygotowujących się do Pierwszej Komunji Świętej*, t. 2	Włocławek 1938 (czcionkami Drukarni św. Józefa, Karczówka)
72	Brak danych	*Żywot matki Marii od Krzyża (Ludwiki Nałęcz-Morawskiej) fundatorki Franciszkanek Najświętszego Sakramentu w Polsce*	Kielce 1938
73	Sylwester Kowalczewski	*Góry Świętokrzyskie: przewodnik krajoznawczy*	Kielce 1939
74	Stanisław Szpetnar	*Nabożeństwo do św. Judy Tadeusza*	Kielce 1939
75	Brak danych	*Święty Juda Tadeusz Apostoł patron w rzeczach najtrudniejszych i beznadziejnych. Nabożeństwo do św. Judy Tadeusza*	Kielce 1939, wyd. 3
76	Brak danych	*Śpiewnik kościelny dla użytku wiernych*	Kielce 1940
77	Czesław Kaczmarek	*Ultima verba. Przestrogi i rady dla młodych kapłanów*	Kielce 1940
78	Józef Łapot	*Krynica łask: czytania o Sercu Jezusowym*	Kielce 1946
79	Józef Łapot	*Mały katechizm dla przygotowania dzieci do spowiedzi i komunii św.*	Kielce 1946
80	Józef Winkowski	*„Aby żywot mieli..." (Jan 10,10). Cykl nauk pasyjnych*	Kielce 1947
81	CZASOPISMA	„Przegląd Diecezjalny", po 1924 roku „Kielecki Przegląd Diecezjalny"	1923-1940
82		„Biuletyn Wydziału Oświaty Pozaszkolnej przy P.M.S. w Kielcach"	1928
83		„Liścienie"[81]	1935
84		„Współczesna Ambona"	1948

Źródło: *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kraków, ul. Garncarska* 26, Kielce 1930; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka*. *Rok 1933*, Kielce 1933;

[81] „Liścienie" – periodyk Państwowego Gimnazjum im. Jana Śniadeckiego w Kielcach, wydawany przez uczniów – członków Koła Literackiego. Historyczne czasopismo ukazywało się nieprzerwanie w latach 1934-1937. W drukarni sercanek ukazał się jeden numer w 1935 roku. Por. *Liścienie. Czasopismo uczniów Państwowego Gimn. im. J. Śniadeckiego w Kielcach*, https://sbc.wbp.kielce.pl/dlibra/publication/13687/edition/13456?language=en (dostęp: 19.01.2025).

Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. *Rok 1935*, Kielce 1935; *Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka*. *Rok 1939*, Kielce 1939; Katalog Biblioteki Narodowej w Warszawie, Katalog Biblioteki Seminarium Duchownego w Kielcach; Katalog Biblioteki Głównej Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie; Katalog Centralnego Katalogu Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides"; Katalog Biblioteki Instytutu Teologiczno-Pastoralnego im. św. Józefa Sebastiana Pelczara w Rzeszowie

Tabela. 2. Wykaz sióstr przełożonych w Kielcach-Karczówce w latach 1918-1972

Lp.	Imię i nazwisko	Lata pełnienia funkcji
1	Brygida Katarzyna Kordas	13 sierpnia 1918 – 19 lutego 1920; 15 października 1932 – 15 października 1938; 21 marca 1939 – 3 maja 1943; 1 września 1954 – 1 kwietnia 1957
2	Inocenta Maria Lubas	19 lutego 1920 – 10 lipca 1920
3	Rita Magdalena Rozalia Ryłko	10 lipca 1920 – 27 lipca 1921
4	Lucyna Marianna Szmyd	27 lipca 1921 – 1 grudnia 1923; 7 października 1928 – 22 stycznia 1931
5	Apolonia Józefa Skrobot	1 grudnia 1923 – 16 lipca 1927; 6 czerwca 1946 – 27 sierpnia 1947
6	Hieronima Wiktoria Adela Pokrzywka	16 lipca 1927 – 7 października 1928
7	Cyryla Bronisława Ludwika Kosmowska	22 stycznia 1931 – 15 listopada 1931
8	Zefiryna Maria Fejkiel	15 listopada 1931 – 15 października 1932
9	Wincentyna Marianna Pytko	15 października 1938 – 21 marca 1939
10	Sebastiana Helena Wąsik	3 maja 1943 – 25 marca 1946
11	Hugolina Klara Niedźwiadek	27 sierpnia 1947 – 16 sierpnia 1948
12	Julia Aniela Pędrys	16 sierpnia 1948 – 12 kwietnia 1950
13	Euzebia Julia Długosz	12 kwietnia 1950 – 1 kwietnia 1953
14	Paulina Honorata Pipała	20 kwietnia 1953 – 1 października 1953
15	Kazimiera Helena Walczak	7 listopada 1953 – 1 września 1954
16	Walenta Stanisława Golik	1 listopada 1957 – 30 czerwca 1963
17	Chryzostoma Zofia Rucińska	1 lipca 1963 – 28 grudnia 1963
18	Perpetua Anna Rychlicka	28 grudnia 1963 – 29 marca 1965
19	Lidia Karolina Karpała	16 sierpnia 1965 – 4 listopada 1968
20	Reginalda Stefania Kodym	4 listopada 1968 – 10 marca 1969
21	Berchmansa Apolonia Zaremba	10 marca 1969 – 30 października 1972

Źródło: AGSŁNSJ, Karta ewidencyjna wspólnoty sercańskiej w Kielcach-Karczówce, sygn. L-K-I

Tabela. 3. Wykaz imienny wspólnoty sióstr sercanek w Kielcach-Karczówce w latach 1918-1972

Lp.	Imię i nazwisko	Lata pobytu
1	Brygida Katarzyna Kordas	1918-1920; 1932-1943; 1954-1957;1963-1965
2	Hieronima Wiktoria Adela Pokrzywka	1919-1933
3	Inocenta Maria Lubas	1920-1921
4	Rita Magdalena Rozalia Ryłko	1921-1923
5	Lucyna Marianna Szmyd	1921-1923; 1928-1931
6	Apolonia Józefa Skrobot	1923-1928; 1946-1947
7	Adolfa Katarzyna Mucha	1920-1925
8	Leonarda Stefania Pyzik	1923-1924
9	Klara Anna Piasecka	1923-1927
10	Aleksa Maria Babiuch	1924
11	Nepomucena Józefa Markwat	1923-1939
12	Zefiryna Maria Fejkiel	1923-1927; 1929-1936; 1955
13	Cypriana Jadwiga Perek	1924-1926
14	Hortulana (pomocnica)	1924-1926
15	Cecylia Maria Klamut	1924-1931
16	Eufemia Henryka Kasprzycka	1922-1923; 1927-1928; 1950-1959
17	Euzebia Julia Długosz	1925-1939; 1946-1953
18	Hugolina Klara Niedźwiadek	1926-1939; 1945-1950; 1965 (IV-IX)
19	Stefania Katarzyna Lenart	1929-1930
20	Germana Rozalia Szymska	1928-1950
21	Maksencja Marianna Szczepanek	1930-1932
22	Benedykta Kunegunda Lampart	1927-1933
23	Odylona Anna Kusiak	1929-1931;1945-1965
24	Fabiana Leokadia Mazurowska	1930-1931
25	Paschalisa Władysława Wach	1930
26	Cyryla Bronisława Ludwika Kosmowska	1931
27	Ludmiła Karolina Kowalska	1932-1933
28	Bolesława (pomocnica)	1932-1933
29	Kunegunda (pomocnica)	1928-1932
30	Wincentyna Marianna Pytko	1934-1957
31	Faustyna Leokadia Olszewska	1933-1934
32	Małgorzata Agata Jaworska	1933-1934
33	Dominika Wiktoria Habaj	1933-1934
34	Arnolda Paulina Głąb	1933-1934
35	Aldoncja Sabina Gietler	1933-1934
36	Pulcheria Aniela Pelczar	1933-1934

Lp.	Imię i nazwisko	Lata pobytu
37	Walenta Stanisława Golik	1935-1963
38	Dorota Eleonora Gołoś	1938
39	Cherubina Helena Glazar	1937-1939
40	Ewelina Stanisława Świercz	1937-1938
41	Augusta Bronisława Wybraniec	1937-1939
42	Januara Anna Bartunek	1938-1939
43	Klaudia Apolonia Anna Bielińska	(?)-1945
44	Gonzaleza Michalina Chmiel	1938-1939
45	Piusa Kazimiera Pohl	1941-1957
46	Sebastiana Helena Wąsik	1943-1946
	Z racji zajęcia przez władze okupacyjne domu generalnego w Krakowie w latach 1943-1945 na Karczówkę został przeniesiony nowicjat zgromadzenia[82]	
47	Linusa Maria Petronik	1946-1947; 1949-1950
48	Daniela Zofia Kołkowska	1946-1950
49	Celesta Jadwiga Teresa Szloser	1947-1948; 1949-1952
50	Julia Aniela Pędrys	1948-1950
51	Leandra Zofia Zgadzaj	1950-1965
52	Perpetua Anna Rychlicka	1952-1966
53	Gemma Franciszka Miśta	1953-1965
54	Paulina Honorata Pipała	1953
55	Kazimiera Helena Walczak	1953-1954
56	Bazylia Zofia Stolarska	1956-1965
57	Izydora Tekla Bączek	1958-1970
58	Tymoteusza Janina Rutkowska	1959-1963
59	Konstancja Marcelina Turko	1959-1960
60	Wanda Krystyna Fiszer	1960 (V-VII)
61	Wizytana Anna Głodzień	1961-1963
62	Noemia Teofila Chorzępa	1962-1965
63	Chryzostoma Zofia Rucińska	1963 (VII-XII)
64	Celia Anna Ściegienna	1963-1965; 1969-1971
65	Lidia Karolina Karpała	1938-1948; 1952-1953; 1965-1968
66	Rita Halina Drozdowska	1964-1965
67	Respicja Janina Żywalewska	1965 (IV-IX)
68	Filotea Józefa Gaweł	1965-1968
69	Dobrawa Krystyna Borowska	1965-1966

[82] J.M. Nedza, *Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (Servularum Sacratissimi Cordis Jesu) w latach 1939-1947*, w: *Żeńskie zgromadzenia zakonne w Polsce 1939-1947*, t. 13, red. A. Chruszczewski, K. Dębowska, P.P. Gach, J. Kłoczowski, A. Siewierska, Lublin 1999, s. 57.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata pobytu
70	Eligia Krystyna Rybicka	1965-1968
71	Lidia Karolina Karpała	1965-1968
72	Reginalda Stefania Kodym	1965-1969
73	Tabita Barbara Rudzińska	1965-1966
74	Ludomira Zofia Laskowska	1965-1966
75	Beata Elżbieta Wiatr	1965-1966
76	Ignacja Elżbieta Słomka	1965
77	Huberta Leokadia Pochyła	1968-1969
78	Berchmansa Apolonia Zaręba	1969-1972
79	Tadea Krystyna Justyniarska	1969-1971
80	Natalisa Anna Pierzyna	1969 (VIII-XI)
81	Antonella Elżbieta Jaczewska	1969-1972
82	Ottona Maria Rymarowicz	1970-1972
83	Waleriana Janina Ryndak	1971-1972
84	Helidia Elżbieta Ziółkowska	1971-1972
85	Ludwina Anna Okruta	1971-1972

Źródło: AGSłNSJ D-H-K 34, Kronika domu zakonnego Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego w Kielcach-Karczówce (1918-1972); tamże, L-K-I 2, Zeszyt wizytacyjny wspólnoty Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego Kielce-Karczówka (1924-1972); tamże, A.Pers., sygn. 29, 52, 57-58, 62, 67, 77, 96, 101, 104, 121, 131, 166, 168, 170, 176-177, 183, 191, 202-203, 208, 216, 232-234, 255, 266, 282, 292, 296-297, 320, 331, 339, 369, 382, 386, 411, 417, 420, 429, 440, 449, 474-475, 496, 507, 525, 527, 537, 573, 581, 594, 618, 678, 687, 695-696, 710, 745, 781, 787, 804, 820, 845, 856, 884, 886, 889, 909-910, 924, 927, 930, 943, 953, 969, 984, 987, 1002, 1016; ADK sygn. OK-24/1 (teka 725: SS. Sercanki 1917-1969), k. 17, 22-23, 25-26, 29, 31, 36, Spis sióstr Zgromadzenia SłNSJ pracujących w domach w diecezji kieleckiej – dane do schematyzmu diecezjalnego, 1929, 1933-1939

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Główne Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie (AGSłNSJ)

Akta Personalne (A.Pers.)

Aleksa Maria Babiuch, sygn. 233; Januara Anna Bartunek, sygn. 507; Klaudia Apolonia Anna Bielińska, sygn. 121; Dobrawa Krystyna Borowska, sygn. 886; Izydora Tekla Bączek, sygn. 943; Noemia Teofila Chorzępa, sygn. 787; Gonzaleza Michalina Chmiel, sygn. 527; Rita Halina Drozdowska, sygn. 889; Euzebia Julia Długosz, sygn. 297; Zefiryna Maria Fejkiel, sygn. 282; Wanda Krystyna Fiszer, sygn. 845; Filotea Józefa Gaweł, sygn. 695; Aldoncja Sabina Gietler, sygn. 420; Cherubina Helena Glazar, sygn. 216; Walenta Stanisława Golik, sygn. 475; Dorota Eleonora Gołoś, sygn. 104; Wizytana Anna Płodzień, sygn. 856; Arnolda Paulina Głąb, sygn. 386; Dominika Wiktoria Habaj, sygn. 191; Antonella Elżbieta Jaczewska, sygn. 1016; Małgorzata

Agata Jaworska, sygn. 168; Tadea Krystyna Justyniarska, sygn. 927; Lidia Karolina Karpała, sygn. 440; Eufemia Henryka Kasprzycka, sygn. 177; Cecylia Maria Klamut, sygn. 166; Reginalda Stefania Kodym, sygn. 537; Daniela Zofia Kołkowska, sygn. 618; Brygida Katarzyna Kordas, sygn. 96; Cyryla Bronisława Ludwika Kosmowska, sygn. 62; Ludmiła Karolina Kowalska, sygn. 339; Odylona Anna Kusiak, sygn. 411; Benedykta Kunegunda Lampart, sygn. 292; Ludomira Zofia Laskowska, sygn. 930; Stefania Katarzyna Lenart, sygn. 29; Inocenta Maria Lubas, sygn. 52; Nepomucena Józefa Markwat, sygn. 255; Fabiana Leokadia Mazurowska, sygn. 417; Gemma Franciszka Miśta, sygn. 581; Adolfa Katarzyna Mucha, sygn. 203; Hugolina Klara Niedźwiadek, sygn. 320; Ludwina Anna Okruta, sygn. 884; Faustyna Leokadia Olszewska, sygn. 101; Pulcheria Aniela Pelczar, sygn. 449; Cypriana Jadwiga Perek, sygn. 266; Klara Anna Piasecka, sygn. 232; Natalisa Anna Pierzyna, sygn. 984; Paulina Honorata Pipała, sygn. 296; Linusa Maria Petronik, sygn. 696; Huberta Leokadia Pochyła, sygn. 987; Piusa Kazimiera Pohl, sygn. 208; Hieronima Wiktoria Adela Pokrzywka, sygn. 67; Wincentyna Marianna Pytko, sygn. 77; Julia Aniela Pędrys, sygn. 183; Leonarda Stefania Pyzik, sygn. 234; Chryzostoma Zofia Rucińska, sygn. 474; Tabita Barbara Rudzińska, sygn. 804; Tymoteusza Janina Rutkowska, sygn. 687; Eligia Krystyna Rybicka, sygn. 969; Perpetua Anna Rychlicka, sygn. 745; Ottona Maria Rymarowicz, sygn. 573; Waleriana Janina Ryndak, sygn. 909; Rita Magdalena Rozalia Ryłko, sygn. 57; Apolonia Józefa Skrobot, sygn. 170; Bazylia Zofia Stolarska, sygn. 525; Maksencja Marianna Szczepanek, sygn. 382; Celesta Jadwiga Teresa Szloser 710; Lucyna Marianna Szmyd, sygn. 131; Germana Rozalia Szymska, sygn. 331; Ignacja Elżbieta Słomka, sygn. 910; Konstancja Marcelina Turko, sygn. 953; Paschalisa Władysława Wach, sygn. 429; Kazimiera Helena Walczak, sygn. 594; m. Ignacja Marta Anna Weiss, sygn. 58; Beata Elżbieta Wiatr, sygn. 820; Augusta Bronisława Wybraniec, sygn. 496; Sebastiana Helena Wąsik, sygn. 202; Berchmansa Apolonia Zaremba, sygn. 369; Leandra Zofia Zgadzaj, sygn. 678; Helidia Elżbieta Ziółkowska, sygn. 1002; Celia Anna Ściegienna, sygn. 924; Ewelina Stanisława Świercz, sygn. 176; Respicja Janina Żywalewska, sygn. 781.

Drukarnia św. Józefa na Karczówce w Kielcach (1922-1939, 1939-1945, 1945-1950) [akta luźne], sygn. L-K-I 3.

Historya Zgromadzenia Służebnic Serca Jezusowego od 1894 [do 1924], sygn. D-H-K 1/1.

Kronika domu zakonnego Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego w Kielcach-Karczówce (1918-1972), sygn. D-H-K 34.

Kronika kościoła na Karczówce od 14 sierpnia 1918 r., sygn. L-K-I 3/1.

Zeszyt wizytacyjny wspólnoty Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego Kielce-Karczówka (1924-1972), sygn. L-K-I 2.

Archiwum Diecezji Kieleckiej w Kielcach (ADK)

Akta konsystorskie, sygn. PK-8/1.

SS. Sercanki 1917-1969, sygn. OK-24/1, teka 725.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN)

Drukarnia św. Józefa, Kielce, ul. Karczówka 2, sygn. 2/316/0/2.18/2342.

Drukarnia Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najśw. Serca Jezusowego – Drukarnia św. Józefa, Kielce-Karczówka. Orzeczenie, protokoły z załącznikami, sygn. 2/318/0/23.10/26/2772.

Nauczanie religii w Karczówce, sygn. 2/1587/0/7.9/56/340.

Zakony żeńskie – SS. Pasjonistki, Pasterki, Rodziny Marii, Salezjanki – Różanystok, Sercanki w Krakowie, Sacre Coeur w Poznaniu i Lwowie, Służki Marii Niepokalanej, Służebnice Miłości Bożej, Służebnice Marii: Dębica, Panewnik, Pleszewo, Stara Wieś; Urszulanki, Wizytki, Zmartwychwstanki (t. VI), sygn. 2/14/0/5/917.

Źródła drukowane

Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1933, Kielce 1933.

Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1935, Kielce 1935.

Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kielce-Karczówka. Rok 1939, Kielce 1939.

Katalog Wydawnictw SS. Służebnic N.S. Jezusowego Kraków, ul. Garncarska 26, Kielce 1930.

Konstytucje albo Ustawy „Służebnic Najśw. Serca Jezusowego", Kielce 1925.

Opracowania

Bar Joachim Roman, *Działalność ustawodawcza biskupa przemyskiego J.S. Pelczara (1900-1924)*, „Prawo Kanoniczne", 19 (1976) nr 3-4, s. 81-111.

Bielecka Klara Teresa, *Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Loretańskiej w latach 1945-1989*, Warszawa 2025.

Gach Piotr Paweł, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984.

Kaczmarek Ewa, *Dlaczego przeszkadzały? Polityka władz partyjnych i rządowych wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce w latach 1945-1956*, Warszawa 2017.

Kaczmarek Jan, *Kielecki „Przegląd Homiletyczny" 1923-1939*, „Nasza Przeszłość", 59 (1983) s. 241-254.

Karczówka. Historia, literatura, architektura, przyroda, red. J.L. Olszewski, Kielce 1995.

Karmowska Lojola Zofia, *Siostra Brygida Katarzyna Kordas*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1944-1963)*, t. II/2, red. L.Z. Karmowska, Krynica-Kraków 1989, s. 434-441.

Karmowska Lojola Zofia, *Siostra Klara Anna Piasecka*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1963-1976)*, t. III, red. L.Z. Karmowska, Kraków 1990, s. 135-139.

Karmowska Lojola Zofia, *Siostra Zefiryna Maria Fejkiel*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1986-1994)*, t. V, red. L.Z. Karmowska, Kraków 1994, s. 80-85.

Kijowska Agnieszka, *Siostra Boromeusza Katarzyna Brudniak*, w: *Spoczęły przy Sercu Pana. Sylwetki zmarłych SS. Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1986-1994)*, t. VI, red. J.M. Knurek, O.E. Podsadnia, Kraków 2010, s. 69-72.

Kolasa Władysław Marek, *Bibliografia publikacji o prasie za rok 2001*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej", 6 (2003) z. 2, s. 237-334.

Krogulec Aleksandra, *Drukarnia św. Józefa na Karczówce w Kielcach*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny", 2 (1986) s. 166-180.

Kupczewska Jadwiga Monika, *Biskupa Józefa Sebastiana Pelczara „Mój życiorys"*, w: *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842-1924): rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś, J. Wołczański, Kraków 2005, s. 21-204.

Kupczewska Jadwiga Monika, *Likwidacja przedszkoli zakonnych w Małopolsce w świetle materiałów służb bezpieczeństwa z 1962 r.*, w: *Zakony żeńskie w PRL. Studia i materiały do historii najnowszej żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce*, red. A. Mirek, Lublin 2008, s. 51-73.

Kwaśniewski Andrzej, *Pierwsze czasopismo diecezji kieleckiej – „Maryawita", następnie „Jutrzenka" (1903-1907)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne", 114 (2020) s. 181-202.

Lech Marian, *Drukarze i drukarnie w Królestwie Polskim 1869-1905. Materiały ze źródeł archiwalnych*, Warszawa 1879.

Mazurek Franciszek, *Śp. ks. infułat Bogumił Czerkiewicz*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny", 7-8 (1940) s. 81-82.

Mirek Agata, *Atlas żeńskiego ruchu zakonnego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, Lublin 2007.

Myszor Jerzy, *Życie zakonne w koncepcjach politycznych od XVIII do końca XX wieku,* w: *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012, s. 11-23.

Nedza Julita Maria, *Wykaz domów Zgromadzenia SS. Służebnic NSJ (1894-1939)*, „Nasza Przeszłość", 41 (1974) s. 237-243.

Nedza Julita Maria, *Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (Servularum Sacratissimi Cordis Jesu) w latach 1939-1947*, w: *Żeńskie zgromadzenia zakonne w Polsce 1939-1947*, t. 13, red. A. Chruszczewski, K. Dębowska, P.P. Gach, J. Kłoczowski, A. Siewierska, Lublin 1999, s. 7-85.

Nedza Julita Maria, *Zgromadzenie Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (1894-1939)*, „Nasza Przeszłość", 41 (1974) s. 135-236.

Nosal Zbigniew, *Zarys historii drukarń na Kielecczyźnie*, w: *Almanach drukarstwa Kielecczyzny*, red. J. Butwiłło, Z. Nosal, Kielce 1969, s. 11-12.

Pietrzykowski Jan, *Duchowni polscy – dobrodzieje salezjańscy z lat 1898-1939*, „Seminare", 18 (2002) s. 605-625.

Sitnik Aleksander Krzysztof, *Bernardyni na kieleckiej Karczówce. Historia klasztoru bernardynów i kościoła pw. św. Karola Boromeusza na Karczówce w Kielcach w latach 1624-1631-1864-1914*, Kalwaria Zebrzydowska 2022.

Smolińska Agnieszka, *Kulturotwórcza funkcja „Kieleckiego Przeglądu Diecezjalnego" w latach 1911-1939*, „Kieleckie Studia Teologiczne", 5 (2006) s. 489-505.

Szafrański Adam Ludwik, *Augustyn Łosiński, biskup kielecki (1910-1937) w świetle listów pasterskich, opinii i faktów*, „Nasza Przeszłość", 59 (1983) s. 215-240.

Wiśniewska J., *Przedszkola i ochronki zakonne w świetle polskiego prawa oświatowego w latach 1945-61*, „Studia z Prawa Wyznaniowego", 18 (2015) s. 311-333.

Zamiatała Dominik, *Caritas. Działalność i likwidacja organizacji 1945-1950*, Lublin 2000.

Zdanowski Józef, *Karczówka pod Kielcami*, Kielce 1928.

Żak Stanisław, *Karczówka w literaturze, wspomnieniach, pracach naukowych, publicystyce*, t. 5, Kielce 2017.

Netografia

Bishop Augustyn Łosiński, https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/blosin.html (dostęp: 19.01.2025).

Cygan Wiktor Krzysztof, *Borzęcki Tadeusz (1892 – po 1924)*, https://ordynariat.wp.mil.pl/slownik-kapelanowkapelani-1919-1920/kapelani-1919-1920-biogramy-b/borzecki-tadeusz-1892-po-1924/ (dostęp: 19.01.2025).

„Liścienie": czasopismo uczniów Państwowego Gimn. im. J. Śniadeckiego w Kielcach, https://sbc.wbp.kielce.pl/dlibra/publication/13687/edition/13456?language=en (dostęp: 19.01.2025).

Markiton Agnieszka, *Kielce – kościół i klasztor na Karczówce*, http://pik.kielce.pl/atrakcje-turystyczne/obiekty-sakralne/489-kielce-kosciol-i-klasztor-na-karczowce.html (dostęp: 2.05.2024).

„Radostowa" – Świętokrzyski Miesięcznik Ilustrowany, https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/en/zespol/-/zespol/111951 (dostęp: 19.01.2025).

Wójtowicz Zofia, *Diamentowy jubileusz krośnieńskich Klawerianek*, https://www.niedziela.pl/artykul/47699/nd/Diamentowy-jubileusz-krosnienskich-Klawerianek (dostęp: 8.03.2025).